

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012 – 2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Olga Herdová

Internet jako součást volnočasových aktivit žáků základní školy

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Zachová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2012 – 2015

BACHELOR THESIS

Olga Herdová

**Internet as part of the leisure activities of elementary school
students**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jana Zachová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Olga Herdová

Poděkování

Děkuji Mgr. Janě Zachové za cenné rady a odborné vedení při zpracování této bakalářské práce.

Dále pak děkuji všem respondentům za čas, který mi věnovali.

Anotace

Tématem této bakalářské práce je volný čas dětí a mládeže a internet jako součást volnočasových aktivit této cílové skupiny.

Cílem práce je zjistit, jaký význam má internet ve volném čase žáků základní školy. Dalším cílem práce je zjištění vlivu Internetu na děti a mládež a jeho podíl na výskytu kyberšikany u této cílové skupiny.

V teoretické části této práce je psáno o dětech a mládeži, volném čase, pedagogice volného času, vlivu internetu ve volnočasových aktivitách dětí a mládeže a o kyberšikaně. V praktické části práce je proveden průzkum formou dotazníkového šetření mezi dětmi vybraných základních škol na venkově a ve městě v okrese Beroun týkající se volnočasových aktivit žáků, užití internetu ve volném čase a kyberšikany.

Klíčové pojmy

Děti, internet, kyberšikana, mládež, pedagogika volného času, volný čas.

Annotation

The theme of this thesis is a leisure time of children and youth and the Internet as a part of leisure activities of children and youth as a target group. The main target is to detect the role of the Internet in the free time of elementary school students. Another target is to determine the effect of the Internet on children and youth, and its participation in the occurrence of cyber-bullying in this target group.

The theoretical part of this thesis is focused on general description of children and youth's leisure, free time pedagogy, the influence of the Internet on children and youth's leisure activities and cyber-bullying. The key of the practical part is a questionnaire survey among students from selected primary schools in Beroun district, with objectives focusing on their leisure time activities, usage of the Internet and cyber-bullying.

Keywords

Children, Internet, cyber-bullying, youth, free time pedagogy, free time

Obsah

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 DĚTI A MLÁDEŽ	9
2 VOLNÝ ČAS	14
2.1 Pohledy na volný čas z hlediska různých disciplín.....	16
2.2 Psychohygienická pravidla využívání volného času	18
2.3 Funkce výchovy ve volném čase a její obsah	19
2.4 Historie volného času.....	20
3 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU	23
4 VOLNÝ ČAS DĚTÍ A MLÁDEŽE	26
5 INTERNET VE VOLNOČASOVÝCH AKTIVITÁCH DĚTÍ A MLÁDEŽE	28
5.1 Výhody a nevýhody internetu.....	29
5.2 Nástrahy internetu.....	29
5.3 Kyberšikana	32
PRAKTICKÁ ČÁST	35
6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	35
6.1 Vymezení výzkumného cíle.....	35
6.2 Otázky a hypotézy výzkumu.....	35
6.3 Výzkumný vzorek.....	36
6.4 Metodika výzkumu	36
6.5 Časová organizace výzkumu	37
7 VÝSLEDKY VÝZKUMU	38
8 ANALÝZA A DISKUZE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	54
9 NÁVRHY A DOPORUČENÍ	61
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	66
SEZNAM GRAFŮ	68
SEZNAM PŘÍLOH	69

ÚVOD

Pro život dětí a mládeže má volný čas velký význam. Vhodné volnočasové aktivity utvářejí děti pozitivním směrem a brání patologickému chování. Doba volna je také velmi důležitou hodnotou v životě každého člověka. Je ukazatelem životního stylu, vede k formování osobnosti a kromě zábavy a odpočinku umožňuje získávat návyky pro týmovou práci. Především u dětí a mládeže nelze tuto dobu podceňovat, neboť ve volném čase se uskutečňuje mnoho různých aktivit, které vedou k socializaci a kultivaci daného jedince či naopak jeho socializaci zabraňují a mohou vést k patologickému chování.

Tento čas lze dle jedné z mnohých definic, které budou v této práci rovněž uvedeny, chápat jako čas, kdy člověk nevykonává pod tlakem svých závazků již žádné činnosti. Nevykonává činnosti vyplývající z jeho společenského začlenění, zvláště pak z dělby práce či z nutnosti zachovat svůj biologický nebo rodinný systém.

Lze říci, že zejména ve 20. století prošel volný čas značným vývojem, neboť podstatně vzrostl jeho rozsah a dosah, také jeho význam a vliv na život jednotlivce, věkových i sociálních skupin, celé mladé generace i společnosti.

V současnosti zaujímá ve volném čase dětí a mládeže velký časový prostor internet, který je fenoménem dnešní doby. S tímto se setkáváme již i u dětí na základních školách.

Cílem práce je zjistit, jaký význam má internet ve volném čase žáků základní školy. Dalším cílem práce je zjištění vlivu internetu na děti a mládež a jeho podíl na výskytu kyberšikany u této cílové skupiny.

V rámci teoretické části této práce bude psáno o dětech a mládeži, jejich volném čase, pedagogice volného času, internetu ve volnočasových aktivitách dětí a mládeže a o kyberšikaně. V praktické části práce bude proveden výzkum formou dotazníkového šetření mezi dětmi vybraných základních škol na venkově a ve městě v okrese Beroun.

Metodami zpracování této práce budou studium literatury, dotazníkové šetření, analýza, dedukce, komparace a kompilace.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚTI A MLÁDEŽ

Dětský věk

Dle Vágnerové se za dětský věk považuje doba od narození po dovršení 3 let věku. Za toto období se dítě naučí velké množství věcí a výrazně pokročí ve svém vývoji. Nejvýznamnější vývoj zažívá v prvních 12 měsících života.¹

Již v dětském věku dochází k rozvoji citů a sociálních vazeb. City mají zásadní vliv na chování dítěte. Jedinec se v tomto věku učí vyjadřovat své emoce, kontrolovat je a pojmenovávat. Na konci tohoto období se již objevují náznaky vyšších citů (společenských, estetických, intelektuálních apod.). Prohlubuje se také uvědomění si vlastního já.²

Machalová a Koukola uvádějí, že k výchovným problémům tohoto věku patří především vzdor a negativismus.³ Ty jsou ovšem postupně stále méně a méně intenzivní. Pokud se intenzita nezmenšuje, je třeba hledat příčinu ve výchově. Ve třetím roce života dochází také k plnému rozvoji agresivity. V kolektivu mateřské školy se někdy vyskytují děti, které bezdůvodně napadají spolužáky, vyvolávají konflikty, berou jim hračky, ničí výkresy atp. V přístupu k těmto dětem je třeba mít zvýšenou pozornost a preventivně zasahovat.

K tomu, aby se dítě správně rozvíjelo ve všech oblastech života (v citové, rozumové i mravní), potřebuje harmonické rodinné prostředí. Od první chvíle si dítě vytváří citové vazby ke členům rodiny, na nichž posléze vystavuje stabilnější vztahy. Fungující rodinné

¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 58-62. 2. aktualizované vydání. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

² ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dítěte a dospívajících s faktory optimalizace*, s. 45. Brno: Doplněk, 2004. ISBN 80-7239-060-0.

³ MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*, s. 15. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999. s.14

prostředí má pro budoucí život jedince neocenitelný význam, neboť se díky němu jednak formuje jeho zdravé sebevědomí, jednak si utváří postoje k jiným lidem.⁴

Z výše uvedeného plyne, že role rodiny je v raném období života dítěte skutečně velmi významná. Dítě potřebuje zažívat projevy citů. Patologické rodinné prostředí může z tohoto pohledu způsobovat různé problémy, které do budoucna ovlivní život jedince a jeho jednání. Tito jedinci se v dospělosti nezhřídky uchylují ke stejným vzorcům chování, jaké viděli u rodičů; mohou také mít sklony k delikventní činnosti.

Předškolní a školní věk

V období předškolního a školního věku zůstává nadále nejdůležitějším faktorem výchovy rodina, ale do výchovného procesu vstupují také instituce jako mateřská a základní škola. Ve škole se dále rozvíjí osobnost dítěte, cíleně především v oblasti poznávacích procesů a tělesného vývoje. City se prohlubují, nabývají hlavně po stránce obsahové, ale mají bouřlivý průběh. Rozvíjení citů je silně spojeno s výchovou a hlavně vzorem dospělého.

Vágnerová hořoví o tom, že předškolní věk je považován za období s nejnižším výskytem výchovných problémů. V ideálním případě prožívá dítě nejšťastnější a nejbezstarostnější období svého života. Pouze v případech, kdy dítě vyrůstá v nevyhovujícím rodinném prostředí bez dostatečné výchovy, mohou se u něho objevit různé neurotické projevy, jako je koktavost, pomočování, kousání nehtů apod.⁵

Školní věk se v souladu s psychoanalýzou označuje coby období latence, během něhož je skryta emoční i pudová složka, která se probouzí teprve s počátkem pubescence. Dítě se ovšem i v tomto období vyvíjí kontinuálně, plynule a jedinec dosahuje v různých oblastech velkých pokroků. Má zájem pochopit svět okolo „doopravdy“, tj. tak jak skutečně funguje; odpoutává se od mýtického (pohádkového, nadreálného) chápání světa.⁶

⁴ MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999.

⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 58-62. 2. aktualizované vydání. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁶ LANGMAIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

Během tohoto období se dále vyvíjejí city a společenské vztahy. Dítě si city lépe uvědomuje, projevuje je zdrženlivěji, mají trvalejší charakter. Vstup do školy s sebou nese prohloubení sociálních vztahů, svět dospělých si dítě bere za vzor a napodobuje ho. Ačkoli rodina je stále nejdůležitější citovou i bezpečnostní oporou, objevuje se nová autorita – učitel. Ten může dočasně převýšit i autoritu rodiče. Socializační vývoj dítěte je zkrátka ovlivněn všemi osobnostmi, které dítě považuje za významné, ať už se jedná o vrstevníky či dospělé. Ve školním věku dochází k výraznému rozvoji jedné ze složek socializace, a tou je osvojování sociálních rolí. Dítě si tak upevňuje jisté vzorce chování, které se od něj v určité situaci očekávají.

Výchovné problémy tohoto období představují neukázněnost a nedisciplinovanost, objevuje se také tzv. dětská hrubost, k jejímž projevům se řadí vulgarita, cynické řeči, ale i fyzické ubližování ostatním dětem. Lze se také setkat s lhaním a krádežemi. Tyto prohřešky jsou však motivovány úplně jinak než stejné činy dospělých. Tuto motivaci je potřeba odkrýt – děti kradou buď proto, že danou věc nemají (peníze, oblečení, nůž), zpravidla kvůli sociálnímu znevýhodnění, nebo kvůli touze po dobrodružství, po uznání (většinou se jedná o bezvýznamné věci, žvýkačky apod.). Motivem krádeže může být i dětská impulzivnost. Záměrných krádeží je potřeba si všimnout a řešit je, ať už je jejich pachatelem jedinec nebo skupina.⁷

Období dospívání

Při vstupu do období dospívání se přestává užívat pojem děti a je nahrazen termínem mládež. Dospívání definuje vývojová psychologie jako období charakterizované radikálními biologickými i psychickými změnami. Co se biologie týče, je pubescence spojena zejména s pohlavním zráním. Po psychické stránce se mění emoční projevy jedince, dochází k jeho sociálnímu zařazení do společnosti. Časově lze období dospívání dle Vágnerové omezit na dobu mezi 11. (příp. 12.) až 20. (příp. 22.) rokem.⁸

⁷ MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*, s. 29. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999.

⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 58-62. 2. aktualizované vydání. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Mění se stávající vztahy (k rodičům) a nové vztahy se formují (k vrstevníkům, k opačnému pohlaví). Dominantní roli hraje v tomto životním období přátelství. Rodičovská autorita prochází krizí, jedinec mění na rodiče náhled.

Dospívání s sebou nese řadu specifík v biologické, psychické i sociální oblasti. Jedinec se soustavně připravuje na své budoucí role, zároveň opouští dosavadní dětské role a dočasně zaujímá role specifické pro období mládí (student, učeň, partner atd.). Již dosažené uvědomění mu dovoluje aktivně reagovat na všechny procesy, nejen na ty, které se odehrávají v jeho bezprostředním okolí, ale i na ty vzdálenější, přesahující jeho osobní zkušenost. Jedinec se vyvazuje ze závislosti na své rodině, chce překonat „neporozumění“ dospělých a vyrovnat se jim. Závislost na dospělých je zpravidla nahrazena silnou konformitou s vrstevníky.⁹

Pro adolescenta je důležitým problémem vlastní identita, hledání sebe sama. U dětí nastávají spíše rozpaky v adaptaci, ale dospívající naproti tomu prosazují individualizaci, autonomii, vlastní volbu; samostatně interpretují hodnoty a normy, vytvářejí vztahy, které nejsou závislé na dospělých atd. Nové vazby a tlak požadavků se mohou často vyhrotit až v tzv. krizi adolescence, která zahrnuje i rozpory, nekonformní činy a konflikty.

Společností je dán jakýsi harmonogram, podle kterého dospívající přebírají role dospělých – profesní, rodičovské a další. Klíčovým krokem k završení dospívání a dosažení dospělosti je získání profesního statutu. Při tom musí mladý člověk projít dvěma zásadními body: jednak se rozhoduje o dalším směřování na konci základní školy, jednak – již ne ve všech případech – volí i vysokou školu. Rozhodovací proces ovlivňuje řada faktorů, podílí se na něm nejen samotný jedinec, ale mnohdy také rodiče či učitelé.

Raná dospělost

Dospělost je dynamickým obdobím, během něhož jsou fyziologické funkce i funkce jednotlivých orgánů na vrcholu, a jedinec je tak ve vztahu k celému svému vývojovému období nejproduktivnější.

⁹ MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*, s. 34-35. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999.

Součástí období dospělosti je zapojení do pracovního procesu, založení rodiny, výchova potomků a zastávání různých společenských funkcí. Rovněž se však v tomto období uplatňuje sebevýchova a sebevzdělávání, jedinec si vytyčuje životní cíle a hledá cesty a prostředky, jak je plnit.

Machalová a Koukola uvádějí, že dospělost lze rozdělit do tří základních úseků:

- raná dospělost – cca mezi 20. a 30. rokem;
- životní stabilizace – zhruba od 30 do 45 let;
- střední věk života – asi do 65 let.¹⁰

Ze sociologického hlediska se dospělost vyznačuje schopností jedince vystupovat jako rovnoprávný člen společnosti, udržovat kvalitní rodinné, pracovní a další společenské vztahy, zkrátka schopností socializace. Základního socializačního činitele představuje rodina, která jedince učí chování. Socializační proces má zásadní vliv na sebehodnocení, z čehož plyne také celková stabilizace osobnosti.

¹⁰ MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999.

2 VOLNÝ ČAS

Volným časem se označuje doba, při níž jedinec nevykonává žádné činnosti pod tlakem závazků plynoucích např. ze společenské dělby práce nebo z nutnosti uchovat svůj biofyziologický a rodinný systém.

Z průzkumu literatury je zřejmé, že různých definic volného času je opravdu mnoho. P. Sak volný čas definuje takto. „*Volný čas je společenským produktem, který se objevuje na určité úrovni rozvoje člověka a společnosti. Představuje významnou hodnotu, dosaženou předchozím vývojem, a instrument dalšího společenského vývoje a evolučního pohybu. Volný čas není doba zahálky a pasivity, ale naopak kvalitativně nová potencialita homo sapiens, objevující se souběžně s osvobozováním se od permanentních aktivit nutných k přežití. Volný čas je potencialitou a prostorem vznikající a rozvíjející se lidské subjektivity, rozvoje myšlení, kreativity, filozofické reflexe a vnášení lidské subjektivity do vnějšího prostředí.*“¹¹

Volný čas lze také charakterizovat jako dobu, která člověku zůstane poté, co splní své pracovní i nepracovní povinnosti.¹² Z jiného pohledu lze zase říci, že volná doba je taková doba, jejíž náplň si jedinec volí podle své vlastní vůle, a činnosti provádí jen s takovou intenzitou, aby při tom relaxoval a aby je nedělal s úmyslem nějak prospět společnosti.

Dobu volna je možné chápat i jako protiváhu času nutné práce, povinností a času, který je třeba k novému nabrání sil. Pávková shrnuje definici volného času slovy, že „*je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.*“¹³

V definicích volného času se většinou objevují pojmy jako rekreace, odpočinek, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost. Se všemi těmito činnostmi jsou spojeny jisté časové ztráty. Z pohledu psychohygieny

¹¹ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 52. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-354-4

¹² KLENER, P. *Velký sociologický slovník*, s. 345. [Sv.] 2, P-Ž. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

¹³ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, s. 59-61. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

je volný čas velmi důležitý, protože je to doba, jejíž náplň si jedinec volí zcela svobodně. „*Využívání volného času by mělo mít takovou strukturu, aby vedlo k rozvoji osobnosti člověka. Významnou obsahovou náplní volného času je zájmová činnost. Přináší jedinci příjemné zážitky, uspokojení a různou míru aktivity. Přispívá k vytváření pocitu uspokojení a seberealizace.*“¹⁴

Definice volného času se odlišují podle toho, z jakého úhlu se odborníci na volný čas dívají. Ty definice, které charakterizují volný čas jako dobu po splnění povinností (pracovních i nepracovních), jsou označovány jako kvantitativní, příp. reziduální (zůstatkové). Druhou skupinu definic tvoří definice kvalitativní či normativní, které se pokoušejí charakterizovat volný čas pomocí nějaké jeho významné vlastnosti.

Tato bakalářská práce se zabývá volným časem dětí a mládeže. Je třeba zdůraznit, že u nich je volným časem tou dobou, která zbyde po odečtení doby vyučování a s ním souvisejících činností, dále doby, kterou zabere péče o zevnějšek a osobní hygiena, a doby strávené v kroužcích a přípravou do nich.

Doba volna je u této skupiny specifická také tím, že z výchovných důvodů je preferováno, aby byl i volný čas pedagogicky ovlivňován. Děti ještě nedisponují dostatkem zkušeností, aby se mohly orientovat v záplavě zájmových činností, a vyžadují tedy citlivé vedení. Efektivní vedení musí být nenásilné a dostatečně pestré o nabídky činností a aktivit. Je třeba, aby se děti účastnily nabízených zájmových aktivit dobrovolně. Míra, s jakou je volný čas dětí ovlivňován, se odvíjí od jejich věku, mentální i sociální vyspělosti a v neposlední řadě také od charakteru rodinné výchovy.

Pávková uvádí, že „*prostředí, ve kterém tráví děti volný čas, je velmi různorodé. Může to být domov, škola, různé společenské organizace a instituce.*“¹⁵ Hodně dětí tráví své volno na veřejných prostranstvích (např. venku na ulici), často nejen bez dohledu dospělých, ale i bez jejich zájmu o to, co děti provádějí. Taková situace je ovšem značně

¹⁴ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*, s.27. Brno: Prynt-Typia, 2001. ISBN 80-86384-004.

¹⁵ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2002. s. 62

neuspokojivá a přináší rizika pro výchovu dětí, ale také nebezpečí úrazu. Tímto jsou ohroženy zejména malé děti vyrůstající ve velkých městech.

Z výše uvedeného plyne, že děti mají v současnosti poměrně hodně volna a že by nejen rodiče, ale celá společnost měli mít zájem na tom, jak jej děti tráví. Pochopitelně je to v první řadě starostí rodiny, nicméně ta není ve většině případů schopna (a ani to není žádoucí) zajistit sto procent volného času dětí. Rodičům k tomu chybí čas, ale i odborná kvalifikace nebo kvalitní materiální zázemí. Od určité doby také rodina nevyhovuje dětem coby partner při volnočasových aktivitách, protože děti začnou dávat přednost společnosti vrstevníků. Proto mají instituce zajišťující volnočasové aktivity velký význam a vliv na prevenci sociálně patologických jevů.

Polovolný čas

Hranice mezi volným časem a povinnostmi je v některých případech neostrá, proto se rozlišuje ještě tzv. polovolný čas, který má charakter jak práce, tak volného času. Příkladem může být např. členství v hudební skupině vedoucí k zisku, drobné práce dělané pro druhé lidi (rodinu, přátele, ale i různé spolky), polozábavné a polovýchovné činnosti v rodině (dětské úlohy, hry), práce za účelem profesního zdokonalování (např. studium odborné literatury) aj.¹⁶

2.1 Pohledy na volný čas z hlediska různých disciplín

Problematika doby volna může být nazírána z různých úhlů pohledu – dominantní může být např. hledisko ekonomické, sociologické, psychologické nebo pedagogické. Z ekonomického hlediska je základní otázkou, jaké prostředky je třeba investovat do zařízení určených k trávení volného času a jestli se tyto prostředky (příp. v jaké míře) společnosti vrátí. Také volný čas podlehl komerčním nárokům. V tržních ekonomikách se vytvořilo odvětví zvané „průmysl volného času“, které většinou dobře prosperuje. Rizikem, které je s tím spojeno, je ale odklon od původního poslání volného času, tedy kultivovat osobnost, mít i nějaké vzdělávací cíle. Pávková tvrdí, že odpočínutý člověk

¹⁶ VESELÁ, J. *Základy sociologie volného času*, s.24. Pardubice: Univerzita Pardubice, 1999. ISBN 80-7194-187-5.

samozřejmě podává v další práci vyšší výkony, je také lépe schopen zvládat vztahy na pracovišti. Prostřednictvím zájmových činností navíc může získávat vědomosti, dovednosti nebo zkušenosti, které využije ve své profesi.¹⁷ Úroveň té které společnosti lze hodnotit tedy i podle toho, kolik prostředků jsou lidé ochotni a schopni investovat do trávení svého volného času.

Sociologické nebo sociálněpsychologické hledisko se zabývá zvláště tím, jaký dopad mají volnočasové aktivity na utváření a kultivaci vztahů mezi lidmi. Právě tato problematika zaměstnává odněpaměti rodiče, pedagogy, psychology, sociology, filosofy, ale také např. kriminalisty. V efektivně trávené době volna se mohou eliminovat negativní vlivy problémové rodiny. Při řízeném volném čase je také možné ovlivňovat tvorbu formálních a neformálních skupin, jejichž členové zásadně ovlivňují socializaci jedince.¹⁸

To, jakým způsobem děti využívají dobu volna, pramení jistým způsobem od prostředí, v němž vyrůstají. Zásadní vliv na ně má rodina, rodiče mohou dětem poskytovat jak pozitivní, tak negativní vzor. Pro rodiny, které neplní správně svoji výchovnou funkci, je typický nezáměr o způsob trávení volna jejich dětí. Zčásti toto mohou kompenzovat školy a další zařízení tím, že poskytnou dětem kvalitní pedagogické vedení. Pokud ale i toto selhává, hrozí, že se děti dostanou pod vliv nežádoucích vrstevnických skupin, které mohou mít negativní dopad na jejich vývoj. Především v období dospívání jsou mladiství fixováni na svou vrstevnickou skupinu, která je může přivést k alkoholu, drogám, vandalismu, krádežím, agresivitě, brutalitě apod. K tomu se přidává nedostatek sociálních vazeb, absence projevů citů od rodičů i dalších členů rodiny, pocit nezáměru o vlastní osobu, školní neúspěchy, dlouhodobý pocit nudy a jiné faktory. Tyto vlivy samozřejmě jedince zásadním způsobem formují a mohou jej dovést až do sociálně závadného prostředí, v němž hledá poslední možnost své seberealizace.

Politické hledisko zohledňuje zásahy státu do volné doby občanů. Zjišťuje, jaká je míra a způsob těchto zásahů, jaká je realizace školské politiky a jestli se v rámci školské

¹⁷ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2002

¹⁸ HOFBAUER, B. *Volný čas a jeho pedagogické zhodnocení*. Praha: Pedagogika. Ročník 53. č. 2 (2003), s. 152 -163

soustavy věnuje dostatek pozornosti také volnočasovým zařízením. Stát má nepopíratelnou roli především v zakládání a financování zařízení určených pro volný čas dětí a mládeže, zároveň ale také slouží jako nástroj pro komunikaci s dospělými, v nichž je třeba vytvořit kladné postoje k volnočasovým aktivitám dětí; pomáhá sdružením a organizacím, které s dětmi pracují, a snaží se chránit oblast volného času před přílišnou komercionalizací.

Z hlediska zdravotně-hygienického je podstatné, jaký vliv má náplň volného času na fyzické i psychické zdraví člověka. Hodnotí se přitom uspořádání celého dne daného člověka, zda je u toho respektována jeho výkonnostní křivka, zda se dodržují psychohygienické návyky, zda je dostatečná hygiena prostředí a vztahů apod. Pracuje se s tezí, že kvalitní naplnění volného času se pozitivně odráží na celkovém zdravotním stavu jedince.

Z pohledu pedagogiky a psychologie je třeba zohlednit věkové a vůbec individuální zvláštnosti dětí a na základě toho jim nabídnout volnočasové aktivity. Snaží se také zjistit, zda dané aktivity uspokojují biologické a psychologické potřeby jedince. Pávková se domnívá, že pedagogické ovlivňování volného času dětí by mělo především podněcovat jejich aktivitu a spontaneitu, nabízet jim nové dojmy, podporovat jejich seberealizaci a dát prostor k navázání nových sociálních kontaktů, poskytovat kladné citové odezvy atp. Mělo by také dětem dát pocit jistoty a bezpečí.¹⁹ Je totiž evidentní, že efektivní využití volné doby dětí a mládeže má pozitivní dopad na všechny stránky jejich osobnosti, na duševní i tělesné vlastnosti i na mezilidské vztahy.

2.2 Psychohygienická pravidla využívání volného času

Jsou dána psychohygienická pravidla, která by měla být při využívání volné doby reflektována, aby její využití bylo efektivní a účelné. Pravidla jsou následující:

- volný čas není ztrátou času;
- všichni lidé jsou zodpovědní nejen za svoji práci, ale i za trávení svého volného času;

¹⁹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času, s. 62. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

- pro člověka je nejvýhodnější, když si svůj volný čas organizuje sám;
- ve volném času by se měl vyvarovat nesmyslnému úsilí a křečovitosti;
- měl by dát prostor fantazii;
- je vhodné mít široké spektrum zálib;
- záliby by se neměly vázat k zaměstnání;
- volnočasové aktivity mají v člověku probudit pozitivní naladění;
- člověk by měl disponovat schopnostmi, které jeho volnočasové aktivity vyžadují;
- volnočasové činnosti by měly ústit v subjektivní prožitek úspěchu;
- konkrétní náplň volného času by měla pramenit z imaginace, nikoli z racionality.²⁰

2.3 Funkce výchovy ve volném čase a její obsah

Výchova, která se realizuje mimo rámec vyučování, má následující funkce:

- **Funkce výchovně-vzdělávací** – na tuto funkci se klade zvláštní důraz. Jednotlivé instituce věnující se náplni volného času vedou a motivují děti nabídkou pestrých a zajímavých činností, aby tak zajistily společensky žádoucí využití jejich volného času a zároveň rozvoj jejich kognitivních procesů, a tedy přispěly k jejich celoživotnímu vzdělávání;
- **Funkce zdravotní** – volnočasová centra mají svůj podíl na vytváření denního režimu dětí a potažmo tak k jejich zdravotnímu životnímu stylu. Děti by si měly do budoucího života odnést návyky, jako je střídání činností, racionální výživa apod;
- **Funkce sociální** – tato funkce se odráží např. v rozvoji sociálních kompetencí, děti se seznamují s pravidly společenského chování, nabývají komunikativní dovednosti apod;
- **Preventivní zaměření výchovy** – efektivní výchova ve volném čase vede k eliminaci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.²¹

²⁰ VESELÁ, J. *Základy sociologie volného času*, s. 21. Pardubice: Univerzita Pardubice, 1999. ISBN 80-7194-187-5.

2.4 Historie volného času

Definice volného času v historii je spojována velmi často s vědecko-technickou revolucí, při níž dochází k nahrazení těžké manuální práce prací strojovou, důsledkem toho se ve vyspělém světě snad poprvé objevuje pojem volný čas. Můžeme také říci, že růst volné doby na úkor práce je jedním z hlavních rysů vývoje společnosti.

Ale také už ve starověkém Řecku vzniká věda o rekreologii a volném čase. Rysem tehdejší společnosti bylo vyzdvihování činnosti intelektuální nad činností manuální. Podle Aristotela vede rozjímání k moudrosti a také samostatnosti člověka. A toto rozjímání se právě mělo praktikovat v době volna. Staří Řekové považovali volno za určité lidské štěstí. Aristoteles také chápe volný čas jako čas pro čtení veršů, setkávání se s přáteli, rozumování nebo pro poslouchání hudby. Ve starověkém Řecku se na volný čas nepohlíželo jako na lenošení nebo jako na nudu, pro Řeky šlo zejména o čas, který věnovali rozvoji svého talentu. V té době se nejednalo o jednání, které by mělo za účel zisk, ale lidé se chtěli tímto podobat co nejvíce bohům. Svoboda také spočívala v tom, že člověk nemusel pracovat, a měl čas se tak oddávat svému volnu. Například Platón se v díle *Zákony* věnoval právě problematice práce a jejího vztahu k volnému času.²²

Naopak ve středověku má doba volna velmi podřadnou roli. V období středověku řídila veškeré lidské chování a jednání církev. Volný čas byl určen zejména pro modlitby apod. Církev proklamovala názor, že život na Zemi je pouze přípravou na život posmrtný, který se odehrává v ráji nebo v nebi a kde bude velmi mnoho volného času. A to byl právě důvod, proč se mu nevěnovat na Zemi.

Renesance s sebou přináší oslavu práce a přímo zavrhuje lenošení apod. Styčným bodem pro život se stala práce. Renesanční názory jsou takové, že člověk má odpočívat pouze tak, aby mohl dále pracovat. Mnoho dnešních odborníků udává, že se z toho vyvinulo pravidlo dnešního pojetí volného času.

²¹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, s. 37. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

²² PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimo vyučování a zařízení volného času*, s. 35. Praha: Portal, 2002. IABN 80-7178-711-6

Utopičtí myslitelé se přikláněli k radosti z práce, ale také dostatečné době volna. Například More je toho názoru, že člověk by měl pracovat pouze 6 hodin denně a se svým volným časem nakládat podle libosti a dle svého svobodného rozhodnutí. Campanella by dobu práce nejráději zkrátil na pouhé 4 hodiny denně. Podle tohoto filozofa měl člověk trávit volno zejména čtením, studiem, rozhovory, rozvojem svých tělesných vloh a tak dále. Vše mělo být činěno velmi radostným způsobem.

Až poté, během 19. a 20. století, se volný čas stává významnou součástí lidských životů. S volným časem se nejdříve setkali ve vyšších společenských sférách a také ve městě. Pokud se bavíme o dětech či mládeži, lidé si docela brzy všimli, že po skončení školy se o ně nikdo nestará, a mohli by se tak z nich vyklubat živli společnosti. Právě z toho důvodu vzniká u lidí potřeba aktivit, kterými by trávili volný čas. Zejména v 70. letech minulého století dochází ve většině západoevropských zemí k nárůstu problémů, do kterých se dostává mladá generace, jedná se například o krizi rodiny, nezaměstnanost, drogové problémy apod. Tyto problémy vedly ke zvýšené pozornosti k těmto různorodým sociálním problémům dětí a mládeže. V těchto dobách dochází k významnému rozšiřování nejrůznějších typů zařízení a institucí (školní družiny, základní umělecké školy, domy mládeže apod.)

V letech devadesátých minulého století se začíná celá společnost v Evropě měnit, což se samozřejmě odrazilo i na výchově dětí a mládeže a také ve využívání jejich volného času. Probíhala hlavně transformace všech postkomunistických zemí a ta se ubírala těmito níže uvedenými směry:

- V nejrůznějších hnutích pro děti a mládež vzniká pluralita, dochází k obnovování institucí s předválečnou tradicí (např. Junák);
- Typy, které existovaly doposud, pokračovaly ve své aktivitě nadále (ZUŠ, školní družiny, kluby mládeže apod.);
- Východiska a praxe z obou konců Evropy se začaly sblížovat, k tomu byly nápomocny zejména mezinárodní kontakty a nejrůznější výměnné pobyty;

- Sdružení a instituce se začaly vyrovnávat s novými poměry a vytvářely takto nové podmínky své činnosti a existence;
- Naše volnočasová centra musela začít reagovat na problémy generace, které byly souvislé s vývojem generace západoevropské.

3 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

Volným časem se nezabývá pouze sociologie, ale také pedagogika. Ta se zaměřuje spíše na výchovné působení daných aktivit a také na smysluplné využívání volna jedinců. Jde zejména o výchovu, která je potřebná k aktivnímu trávení volné doby.

*„Pedagogika volného času se snaží ovlivňovat trávení volného času a to tím, že vede žáky a studenty k chápání toho, jak lze volný čas trávit tak, aby byl pro jedince prospěšný, aby usměrňoval a kultivoval jeho individuální zájmy a přinášel mu pocit uspokojení a seberealizace.“*²³ Pedagogika volného času má zejména preventivní funkci. Jelikož se stále více setkáváme ve vyspělých zemích s nežádoucím chováním mládeže (jedná se například o agresivní chování, styl zaměřený zejména na materiální spotřebu apod.), hraje pedagogika volného času velmi významnou roli, je totiž stále potřeba ukazovat mladým lidem, že je mnoho různých způsobů, jak trávit svůj volný čas.

Velmi důležité je hledisko smysluplného využití volného času. Změny, které současnou společnost v poslední době potkaly, měnily také způsob využívání volného času mladých lidí. Poslední doba nám umožňuje setkání s problematikou volného času, která je spojena s rozšířením mezinárodní turistiky, ta přinesla s sebou mnoho nových a netradičních sportů a dalších aktivit²⁴

Na výchově, která se realizuje mimo vyučování se podílí nejen rodina, ale také různé instituce a zařízení apod.

²³ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času, s. 35-37. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

²⁴ HOFBAUER, B. *Volný čas a jeho pedagogické zhodnocení*. Praha: Pedagogika. Ročník 53. č. 2 (2003), s. 152 – 163

Specifiky takovéto výchovy jsou tyto skutečnosti:

- probíhá mimo povinné školní vyučování;
- je bez vlivu rodiny;
- je zajištěná institucionálně;
- je realizována ve volném čase.²⁵

Ovlivňování volné doby pomocí pedagogiky se nazývá pedagogika volného času. Tvoří tak velkou část působení na výchovu dětí a mládeže. Dává mladým jedincům šanci, aby využili svůj volný čas racionálně, aby pomocí něj mohli uspokojovat své potřeby, dokázali formulovat své hodnoty, ty by měly vést k rozvoji schopností a také k upevnování morálních zásad a vlastností, které vyžaduje soudobá společnost. Volný čas a jeho problematika je také zajímavá pro oblasti, jako je například duševní hygiena. Pávková ve své knize uvádí, že „*dalším důležitým úkolem výchovy mimo vyučování je rozvíjení potřeby celoživotního vzdělávání, zejména v souvislosti se zájmovou orientací člověka.*“²⁶ V jejím pojetí má výchova sociální, zdravotní, výchovnou a vzdělávací funkci. Výchova, která je realizována mimo školní vyučování, velkou měrou přispívá k eliminaci nejrůznějších společensky nevhodných, škodlivých nebo rizikových forem chování. Síla mimoškolní výchovy je také posilována tím, že se neustále zvyšuje kriminalita mladistvých a zároveň se hmatatelně snižuje věk mladých delikventů. Z praxe víme, že pachatelé trestných činů jsou stále mladší a mladší. Výzkumy také zjistily, že vhodnou pedagogikou volného času se ovlivňuje prevence závažných výchovných problémů, mezi tyto problémy řadíme záškoláctví, agresivita, problémy s drogami nebo gamblerství.

Musíme si uvědomit, že toto pedagogické ovlivňování se nevztahuje pouze na mládež, ale logicky musí působit i na dospělé jedince.

Co je důležité u pracovníka, který se věnuje pedagogice volného času? Musí zejména vytvořit bezpečné, kreativní a tvořivé prostředí. Pracovník musí také dbát na uspokojování

²⁵ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*, s. 49. 4. Vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.

²⁶ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, s 72. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6

specifických zájmů jedince a připravit program tak, aby se rozvíjely jeho zájmy a individuální schopnosti. Pracovník, tedy pedagog, musí také jevit zájem o každou osobnost dítěte či mládeže, musí je umět vhodně motivovat, musí se naučit podporovat jejich nápaditost, kreativitu, tvořivost a zájem o konkrétní činnosti, do kterých jsou mladší jedinci nadšení.

4 VOLNÝ ČAS DĚTÍ A MLÁDEŽE

Poskytování volnočasových aktivit je velmi rozvíjející se systém, který neustále sleduje vývoj nových trendů apod. Musíme si zde položit otázku, jaký je cíl při využívání volného času? Jedná se o regeneraci psychických i fyzických sil nebo se jedná o rozšiřování obzoru a zvyšování kvality osobnosti.

Zařízení, která jsou zaměřená na trávení volného času dětí a mládeže

Těchto zařízení, která realizují volnočasové aktivity pro mládež je opravdu mnoho. Zařízení nabízejí velmi široké spektrum aktivit. Závisí tak na bydlišti dítěte. Musí nám být jasné, že nabídka volnočasových nabídek ve městě je mnohem větší a pestřejší než na venkově, pokud se tam vůbec nějaká zařízení nacházejí. Ale v poslední době vidíme snahu základních škol nebo místních spolků alespoň o elementární poskytování těchto volnočasových aktivit – jedná se například o keramické, hudební kroužky, náboženství, spolky mladých hasičů nebo zdravotníků apod.

Mezi ty největší zařízení, které poskytují volnočasové aktivity pro děti a mládež v ČR, patří:

- **Školní družiny** – zaměřují se zejména na práci s dětmi, které studují na 1. stupni ZŠ. Významné poslání, kromě výchovného a zdravotního, je také poslání sociální, školní družiny se starají o děti v časech, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání. Školní družina musí brát ohled na zvláštnosti mladších školních dětí a také musí brát ohled na jejich labilitu, která se týká jejich zájmů, školní družina tak musí nabízet co nejširší spektrum zájmových činností, zejména s ohledem na pohybové uspokojení mladších školních dětí;
- **Školní kluby** – kluby pracují již se staršími dětmi, tedy se žáky 2. stupně ZŠ. Při tvorbě programů a volnočasových aktivit se samozřejmě vychází z typických charakteristik dítěte, zejména se přihlíží ke skutečnosti, že starší děti jsou už ve své činnosti samostatnější, na druhou stranu vyžadují specializovanější nabídku, která dokáže uspokojit jejich potřeby ve volném čase. Děti se do klubů zapojují na dobrovolné bázi. Těžiště práce klubů se nachází v zájmové činnosti,

kterou tvoří hlavně pravidelné kroužky, oddíly, ale také nabídka spontánních aktivit, jež jsou realizovány pod hlavičkou klubu (herny, čtenářská setkání, počítačové dílny apod.).²⁷;

- **Základní umělecké školy** – tyto instituce nabízí dětem a mládeži aktivity hudební, hudebně-pohybové, literárně-dramatické nebo výtvarné. Základní umělecké školy mají také za úkol připravit své žáky na studium na nejrůznějších středních školách či konzervatořích uměleckého zaměření;
- **Jazykové školy** – instituce vzdělávají v oblasti cizích jazyků a reálií daných států;
- **Střediska volného času dětí a mládeže** – do těchto zařízení spadají domovy dětí a mládeže nebo tzv. stanice zájmových činností. Tato zařízení orientují svou činnosti na specializované zájmové obory, které jsou vedeny speciálním odborným dozorem. Zájmová činnost je nejčastěji provozována formou nejrůznějších kroužků či spontánních akcí;
- **Dětské domovy** – jsou vedeny jako zařízení ústavní výchovy a mají v tomto systému speciální postavení. Pedagogové a vychovatelé v dětských domovech se snaží, aby tyto děti prožívaly svůj volný čas stejně, jako děti v normálních rodinách;
- **Církev a jiná náboženská společenství** – je to také jedna z variant, jak mohou děti či mládež trávit svůj volný čas po vyučování. Jedná se zejména o výuku náboženství, různé církevní kroužky, salesiánská střediska mládež či církevní sdružení;
- **Ostatní volnočasové aktivity a zájmová sdružení** – zde můžeme zařadit dramatické kroužky, taneční kurzy, skauty nebo mladé hasiče či zdravotníky.²⁸

²⁷ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času, s. 94-96. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

²⁸ Tamtéž, s. 97

5 INTERNET VE VOLNOČASOVÝCH AKTIVITÁCH DĚTÍ A MLÁDEŽE

Na úvod je třeba si položit otázku, co je to vůbec internet? Je to mezinárodní celosvětový systém, ve kterém jsou propojeny počítačové sítě. Do těchto sítí jsou poté propojovány počítače, které mohou mezi sebou komunikovat, vyměňovat si data, to v praxi znamená, že dnes můžeme přijímat a odesílat e-maily a prohlížet si nejrůznější webové stránky apod.

Pojďme se nejprve podívat do historie a na vývoj internetu. Internet vznikl zpočátku jako obranný projekt vlády USA, první název byl ARPANET, tj. Advanced Research Projects Agency Network). Cílem tohoto projektu měla být realizace takového systému komunikace, který by přežil i atomový útok, systém musel zůstat funkční i po zničení jeho velké části. V 80. letech 20. století dochází k využití internetu také ve výzkumu a vzdělávání. Od této doby se postupně navyšoval počet uživatelů internetu, ale také celkový objem přenesených dat. Po USA se k tomuto projektu přidala také Evropa a tím se ještě více navýšil počet uživatelů internetu. Příkrylová ve své knize uvádí, že „v průběhu dalšího desetiletí došlo k celosvětovému internetovému propojení, v roce 2010 přesáhl počet uživatelů Internetu 1,7 miliard“²⁹.

Dnes je internet celosvětovou decentralizovanou sítí, ale stále vychází z určitých standardů a nikomu nepatří. Řídící struktury internetu jsou otevřené, decentralizované a velmi neformální.

Internet se také stal tím úplně nejmladším a nejdynamičtěji se rozvíjejícím masmédiem. Žádné další médium se tomuto rozmachu nemůže rovnat. Virtuální svět zbavuje lidi ostychu více než v reálném životě. Nyní se setkáváme s absencí úzkosti z jakýchkoliv sociálních událostí a nebojíme se odhalení sebe sama. Na internetu také neplatí klasické normy a omezení nebo pravidla z reálného života.

Mnoho z nás se také domnívá, že internet je anonymní, toto je však mylná domněnka. Zkušený odborník je schopný na internetu odhalit řadu věcí, minimálně to, odkud se daný

²⁹ PŘIKRYLOVÁ, J., JAHODOVÁ, H. *Moderní marketingová komunikace*, s. 137. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3622-8

člověk připojuje, tím se můžeme dostat až k jeho skutečné identitě. Uživatelé si musí uvědomit, že anonymita ve světě internetu je velmi nízká.

5.1 Výhody a nevýhody internetu

Každý uživatel internetu se může setkat na síti s nebezpečnými situacemi. Paradoxem zůstává to, že děti se na internetu vyznají lépe než dospělí, ale stávají se jeho častější obětí. Hrozby jsou ale velmi specifické a s některými se děti ani nedostanou do styku. Práce se nebude zabývat bezpečnostní problematikou internetu jako celku, ale jen částí, která by měla být nápomocná dětem a zejména jejich rodičům. Rodiče jsou si z velké části vědomi nebezpečí, které internet může přinést, ale i přes to dovolují svým dětem trávit na internetu mnoho času. Valná hromada rodičů to svým dětem toleruje jen z toho důvodu, aby měli větší klid. Mezi nejčastější činnosti, které děti na internetu dělají, je zejména hraní her, komunikování, tzv. chatování nebo vyhledávání nejrůznějších informací. Tyto činnosti dětem přinášejí i možná ohrožení. Při hraní her se dítě dostává k velké dávce agresivity i násilí. Při hledání informací poté může porušovat autorská práva anebo věří nejrůznějším nepodloženým tvrzením, při chatování pak může dojít ke zneužití osobních údajů, dítě se může stát obětí kyberšikany.³⁰

Také si musíme uvědomit to, že internet nemůžeme chápat jen jako spojení s osobním počítačem. Dítě se může připojit kdekoliv – ve škole, u kamaráda, přes mobilní telefon nebo v knihovně. Dítě většinou bohužel nemůžeme chránit technologicky, ale jen jeho vlastním chováním.

Nevhodným řešením je omezování jeho svobody, lepší je s dítětem komunikovat a hledat různá řešení a cesty.

5.2 Nástrahy internetu

Možných nástrah na internetu je více, v rámci této podkapitoly budou zmíněny jen ty nejdůležitější a nejnebezpečnější.

³⁰ SLÁDEK, M. a kol. *Češi a Češky v kyberprostoru. Zpráva z projektu Problematika kybernetických hrozeb z hlediska bezpečnostních zájmů ČR*, s. 49. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008.

Grooming a sexuální zneužití

Grooming dle jedné z možných definic lze definovat jako: „chování, které v dítěti vyvolává falešnou důvěru a připravuje ho na schůzku, na které má být sexuálně zneužito.“³¹

Právě tato hrozba sexuálního zneužití je s tématem bezpečnosti na internetu spojována velmi často. Je totiž dokázáno, že nejvíce sexuálního zneužívání se odehrává obvykle uvnitř samotné rodiny, avšak v internetovém prostředí také existuje reálné riziko, a to především ze strany neznámých osob, jež jsou schopny si u dítěte vybudovat důvěru. Tato rizika jsou velmi závažná a měla by jim být věnována podstatně větší pozornost, než tomu doposud je.³²

Psychické poruchy a další problémy ve spojení s internetem.

S dlouhodobým používáním internetu mohou dětem vyvstat různé psychické poruchy. Děti mají potřebu se na internetu seznamovat, hledat si kamarády, povídat si, ale vůbec si neuvědomují, že se nenacházejí v reálném světě. Internet totiž s sebou přináší možnost velké anonymity nebo možnost vytvoření zcela nové identity. Ačkoli si člověk může myslet, že své virtuální přátele vlastně zná, se může mýlit.

Internetové seznamování probíhá zejména na různých chatech a diskuzích, na sociálních sítích nebo při hraní internetových her. Všechny tyto vyjmenované možnosti abuseři používají pro účely svého seznámení se s dětmi. Pro lehčí přístup abusera k dítěti si často mění svá jména, věk a také pohlaví. Jak zde již bylo uvedeno, ačkoli děti obvykle znají všechna možná nebezpečí, která na ně na internetu číhají a ví, že se musí snažit o co největší anonymitu, přesto však komunikují nebo dokonce flirtují i se zcela neznámými lidmi. Je to zapříčiněno především tím, že dospívající děti takové nebezpečí láká a snaží se tímto způsobem rebelovat. Média často ukazují popularitu vystavování se např. v různých reality show, tedy i děti zcela běžně otevírají své životy širší veřejnosti. Kromě toho byly určeny také další rizikové faktory, jež dělají děti náchylnějšími k manipulaci, jejímž cílem je sexuální zneužití.

³¹ SLÁDEK, M. A KOL. *Češi a Češky v kyberprostoru. Zpráva z projektu Problematika kybernetických hrozeb z hlediska bezpečnostních zájmů ČR*, s. 87. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008

³² Tamtéž, s. 59

Výše bylo uvedeno, že děti jsou vedeny k respektu autorit a k poslušnosti. Význam zde má rovněž zájem a celkové citové zakotvení jedince v jeho rodině. Pokud takové zakotvení dítěti chybí, je následně deprimováno a snaží se najít pozornost zcela někde jinde, čehož využívá abuser. Abuser usiluje především o získání osobních údajů dítěte, jež následně zneužívá pro budování důvěry či přímo k nalezení dítěte. Převážnou část osobních údajů však poskytuje dítě abuserovi samo. Další pro abusera potřebné informace, které mu dítě nesdělí samo, si pak může abuser vyhledat na sociálních sítích. Nejdůležitějšími informacemi jsou pro abusera skutečné jméno, adresa dítěte, telefonní číslo, ale také na jakých místech se dítě nejčastěji nachází. Mnohem větší nebezpečí jsou pro děti mobilní sociální sítě. Údaje se zveřejňují automaticky, abuser tedy nemusí s dítětem vůbec navazovat kontakt, ale může se za dítětem rovnou vydat.

Primární nastavení profilů na sociálních sítích je veřejné, s existující možností změny nastavení na soukromé, kdy dochází k omezení přístupu dalších osob k profilu. U největší sociální sítě, kterou je Facebook, je sice definovaná spodní věková hranice uživatele věkem 13 let, je ale dokázáno, že služby této sociální sítě využívá již 27% dětí ve věkovém rozmezí 8 – 11 let, jelikož věk lze v internetové prostředí velmi jednoduše falšovat. Sociální sítě rovněž umí mapovat vztahy mezi jednotlivými uživateli, díky čemuž se může abuser dostat k informacím o dalších možných potencionálních obětech.

Většina dětí také zveřejňuje na webu své fotky, videa a často také s dalšími informacemi, které se mohou stát vodítkem. Fotografie mohou být rovněž zcela jednoduše zneužity, mohou být pozměněny a dále šířeny, což s sebou může přinést mnohé problémy. Fotografie a videozáznamy jsou často dostupné také na dalších místech na internetu, jako je např. Flickr či Youtube. Zde je vystavují děti a často samotní rodiče, kteří si neuvědomují možné riziko svého konání.

Abuser využívá především toho, co chtějí děti a mládež ve svém věku slyšet. Blízkost se svou obětí může abuser podporovat vytvářením určité iluze, že mají oba stejné koníčky a zájmy, stejný smysl pro humor, obdobné rodinné podmínky a prostředí či problémy apod. Dívčákům se abuser snaží ukazovat a navozovat romantiku, chlapcům naopak ukazuje adrenalin a vášně.

Děti se bohužel zcela mylně domnívají, že by dospělého člověka snadno poznaly, např. podle způsobu jeho vyjadřování ve vzájemné komunikaci. Bohužel si neuvědomují, že abuser je schopen trávit velmi mnoho času nad čtením různých blogů, osobních stránek dětí a mládeže apod., na kterých se děti vyjadřují a kde zkoumá jejich slovník, projev a způsoby vyjadřování, který je pak schopen velmi snadno napodobit.

5.3 Kyberšikana

V současné době rozdělujeme šikanu na tzv. offline a online šikanu. I té offline šikaně se v minulosti nikdo nevěnoval, podobně na tom byla i online šikana, tzv. kyberšikana. Kyberšikana má bohužel stále rostoucí potenciál a stále více rostou i její negativní následky. Za kyberšikanu se považuje takové chování, které je za účelem poškození jiné osoby a to pomocí internetu. Pachateli nejde o jeho vlastní prospěch, ale hlavně o poškození daného jedince. Kyberšikana je mnohými brána jen jako ponižování v kyberprostoru, ale rozlišujeme i další chování – cyberstalking, internetová pomluva, sexuální obtěžování apod.³³

Je třeba si uvědomit, že každý se může kdykoli stát obětí kyberšikany. Průzkumy však ukazují, že nejvíce obětí tvoří ženy a děti, u kterých lze tuto skutečnost brát jako důsledek určitého nevinného postrkování mezi svými vrstevníky nebo dalšími uživateli internetu.³⁴

Postih pachatele v prostředí internetu je stěžován především anonymitou, kterou internet všeobecně nabízí. Kvůli této možnosti se pachatelé většinou cítí být v bezpečí a nemají zábrany, které by je v reálném světě zastavily. Samozřejmě existují způsoby, jak se dopátrat pachatele, ale oběti často nemají ani snahu odhalit pachatele šikany. U dětí se obvykle ví, kdo je šikanuje na internetu, jelikož jej pravděpodobně šikanuje i v reálném světě. Ztrátu zábran také podporuje fakt, že pachatel nevidí reakci své oběti.³⁵

³³ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7367-014-3.

³⁴ VAŇKÁTOVÁ, E. Co je to kyberšikana? Metodický portal inspirace a zkušenosti učitelů. Dostupné Na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16897/kybersikana.html/>. Cit. 2014-10-03

³⁵ VICHTERA, P. a kol. *Jak zabezpečit bezpečnost dětí na internetu. Příručka pro rodiče*, s. 22-24. Saferinternet.cz, 2008.

Pokud někdo napadne oběť v reálném světě, oběť se samozřejmě fyzicky brání, začne křičet nebo plakat, tzn., že toto chování patrně pachatele odradí. Na internetu se toto nestane, nedojde tak k automatickému útlumu pachatele.

Kyberšikanu vyvolává jeden agresor, ale dokáže se rozšířit o další tisíce spolušikanovatelů. A to je právě ten největší důvod, proč je kyberšikana nebezpečná, nejvíce tedy pro děti v pubertálním věku, vnímání své osoby berou za velice důležité. Musíme si ale uvědomit, že internet slouží dítěti ke komunikaci, nemůžeme mu jej brát, dostalo by se poté do izolace.³⁶

U kyberšikanů se setkáváme s tím, že oběť je šikanována po dlouhou dobu. Může se jednat tedy o opakovaný útok nebo také o jednorázové zveřejnění, které si posléze žije svým vlastním životem.

Kyberšikanu může víceméně vyvolat kterýkoliv komunikační nástroj. Nástupem Webu 2.0. se vytvořil další možný prostředník pro kyberšikanu. Charakteristikou šikany je, že pachatel musí znát alespoň část osobních údajů oběti.

Kyberšikana vyvíjí na osobnost člověka velký tlak. Zejména pocity strachu, úzkosti, podráždění apod.

Podle Říčana je nejdůležitější ochranou proti kyberšikaně prevence. Aby se dítě nestalo agresorem a vykonavatelem šikany, musí být vedeno k úctě k lidem, a to bez rozdílu. Odlišnost je jeden z hlavních spouštěčů šikany, prevence je hlavně v omezení styku s agresivitou a násilím, které děti mohou vidět v médiích.³⁷

Chování dětí musí nejprve vnímat rodiče i pedagogové ve škole, ale také další lidé, kteří přicházejí s dítětem do styku. Mnoho rodičů a lidí přehlíží agresivní chování vrstevníků k sobě. K opatřením, která je nutná dodržovat, se řadí k primárním bezpečnostním pravidlům. Nejvíce důležité je ochránit osobní údaje dítěte. Z praxe je také známo, že dětské oběti šikany se obvykle svým rodičům nesvěřují. Hlavní důvod je zejména ten, že se dítě bojí následného zákazu internetu. Rodiče na to musí brát zřetel a vytvořit

³⁶ DUFFKOVÁ, J. *Sociologie životního stylu*, s. 61. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6.

³⁷ ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*, s. 35. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6.

si s dítětem takový vztah, aby se jim dítě s jakoukoliv formou šikany svěřilo, rodiče budou stát za ním a společně jej ochrání.³⁸

Velká část šikanovaných obětí problém ignoruje nebo se o to snaží. Některé oběti se také snaží šikanu oplatit, ale oběť by se tomuto chování měla vyhnout, tím jen navýší další agresivitu. Je jasné, že sám agresor se nesvěřuje rodičům, nejlepším řešením je tedy oznámení o chování svého potomka právě jeho rodičům.

Jedná se o tom, že by záznamy o kyberšikaně měly být archivovány z důvodu možného řešení tohoto problému ze strany státních orgánů. Pokud jde o iniciátora šikany, jež je obvykle spolužákem oběti, tak jako v mnoha případech, je možné využít pomoci školy, která má dle Úmluvy o právech dítěte povinnost zajistit bezpečnost žáků, kteří ji navštěvují.³⁹

³⁸ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7367-014-3.

³⁹ VICHTERA, P. a kol. *Jak zabezpečit bezpečnost dětí na internetu. Příručka pro rodiče*, s. 22-24. Saferinternet.cz, 2008.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

6.1 Vymezení výzkumného cíle

Výzkumným cílem této bakalářské práce je zjistit, kolik volného času denně mají žáci základní školy a kolik času na internetu tráví děti z venkova a z města. Dále zmapovat vliv internetu a jeho podíl na výskytu kyberšikanu u této cílové skupiny.

- Cíl 1:** Zjistit význam volného času žáků základní školy.
- Cíl 2:** Zjistit, kolik volného času mají denně děti ve věku 11 – 15 let.
- Cíl 3:** Zmapovat, kolik času na internetu tráví děti z venkova a kolik dětí z města.
- Cíl 4:** Zjistit, zda se děti setkaly prostřednictvím internetu s kyberšikanou.

6.2 Otázky a hypotézy výzkumu

Otázky výzkumu

- Otázka č. 1** Mají děti ve věku 11 – 15 let potřebu přátelství v prostředí internetu?
- Otázka č. 2** Zaujímá internet ve volném čase dětí významné místo?
- Otázka č. 3** Existují rozdíly v délce nebo způsobu trávení volného času mezi dětmi na venkově a ve městě?
- Otázka č. 4** Proměňuje nástup nových technologií hodnotovou orientaci dětí?
- Otázka č. 5** Uvědomují si děti nástrahy internetu?
- Otázka č. 6** Umí děti rozpoznat kyberšikanu?

Z těchto výzkumných otázek pak byly stanoveny hypotézy výzkumu.

- Hypotéza č. 1** Existuje rozdíl v délce a trávení volného času u dětí ve městě a na venkově.

- Hypotéza č. 2** Internet zaujímá ve volném čase dětí významnou roli.
- Hypotéza č. 3** Děti ve věku 11 – 15 let mají potřebu přátelství a komunikace s vrstevníky v internetovém prostředí.
- Hypotéza č. 4** Nástup nových technologií proměňuje orientaci dětí a mládeže v oblasti volného času.
- Hypotéza č. 5** Děti si neuvědomují nástrahy internetu.
- Hypotéza č. 6** Děti jsou schopny rozpoznat kyberšikanu a uměly by si s tímto problémem pomoci.

6.3 Výzkumný vzorek

Byl sestaven dotazník, ve kterém položené otázky zjišťovaly u dětí demografické údaje – věk, pohlaví a lokalitu respondentů. Sběr dat pro tento výzkum byl proveden mezi žáky 6. – 9. tříd jedné městské školy a tří venkovských škol v okrese Beroun tak, aby počty žáků z venkovských škol a městské školy byly rovnoměrné.

6.4 Metodika výzkumu

Jako metoda sběru dat byla pro potřeby tohoto průzkumu zvolena metoda kvantitativního výzkumu. Touto metodou výzkumu lze získat větší množství dat respondentů, které je možné srozumitelně srovnat a prezentovat.

Nástrojem kvantitativního výzkumu se pro potřeby této práce stal dotazník. V dotazníku byly použity otázky uzavřené. Celkem dotazník obsahoval 3 demografické otázky a 17 otázek, které sledovaly získání informací důležitých pro naplnění cílů a testování hypotéz této práce. Dotazník je s ohledem na skupinu respondentů z řad dětí koncipován jednoduše, aby byl věkové skupině dětí srozumitelný a snadno vyplnitelný. Ve výzkumné části bylo kromě stanovených cílů zvoleno testování hypotéz.

Testování statistických hypotéz patří spolu s metodami teorie odhadu k nejdůležitějším postupům statistického usuzování. Úlohou statistické indukce je především rozhodnout

na základě informací, které jsou získány z náhodných výběrů, zda přijmeme či zamítneme určitou hypotézu, která se týká základního souboru.⁴⁰

6.5 Časová organizace výzkumu

Výzkum této bakalářské práce probíhal v měsících listopad – prosinec 2014 na čtyřech základních školách v okrese Beroun. Průzkumu se účastnilo 103 žáků z městské základní školy a 101 žáků ze tří venkovských základních škol.

V rámci přípravné fáze výzkumu došlo kromě sestavení dotazníku také k vytipování příslušných základních škol, na kterých bude výzkum probíhat. Vybrány byly základní školy v okolí bydliště autorky práce a základní škola, na které vykonává autorka výzkumu své povolání. Po sestavení dotazníku a vytipování škol, kde bude výzkum probíhat, byl proveden pilotní test, kdy byl vytvořený dotazník rozdán 15 žákům k vyplnění. Následně byly upraveny 3 otázky ve výzkumu, které byly špatně sestaveny, neboť žáci nevěděli, jak odpovědět. Nově upravený dotazník byl poté rozdán 211 žákům základních škol v okrese Beroun. Jelikož 7 dotazníků nebylo vyplněno zcela, byly z průzkumu vyřazeny. Dotazníky žáci vyplňovali anonymně v rámci hodiny občanské výchovy. Takto získaná data od respondentů byla vyhodnocena a podrobena analýze.

Přehled jednotlivých fází výzkumu:

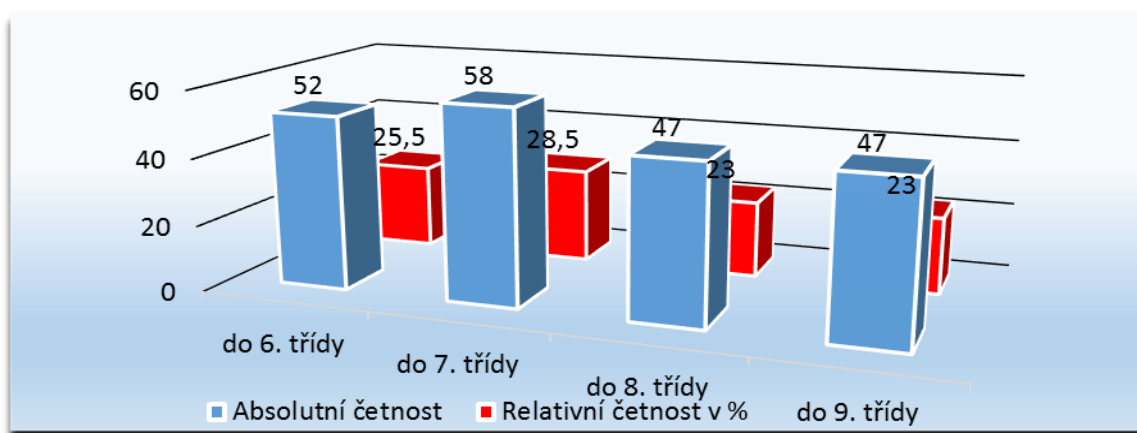
- 1) přípravná fáze – listopad 2014,
- 2) vlastní realizace průzkumu – 2. – 18. prosince 2014,
- 3) analýza výsledků a jejich interpretace – prosinec 2014 – leden 2015.

⁴⁰ VALOUŠEK, CH., KUBICOVÁ, A. *Metodologie I*, s. 97. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. ISBN 80-7368-119-6.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Otázka č. 1: Do jaké třídy chodíš?

Graf 1: Třída základní školy, kterou respondent navštěvuje

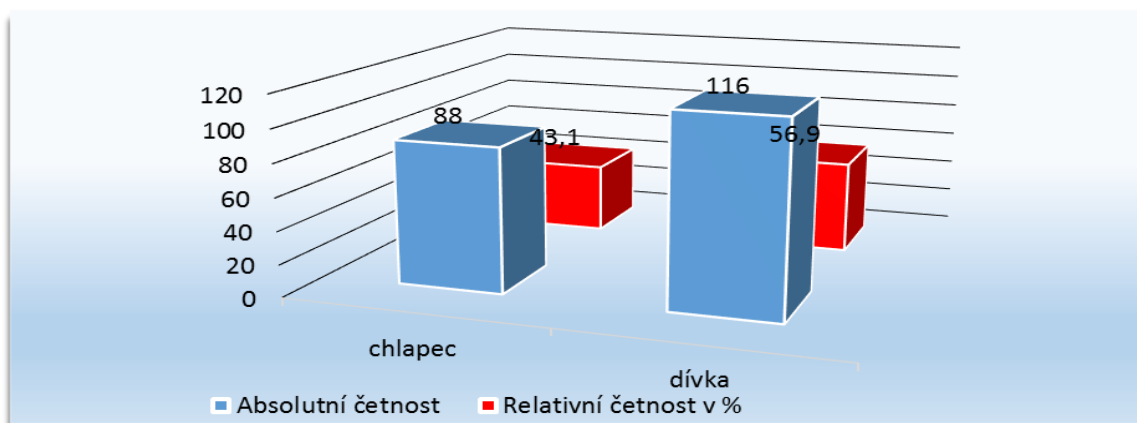

Zdroj: Vlastní výzkum

Výzkumu se zúčastnilo 52 žáků 6. třídy (25, 5%), 58 žáků 7. třídy (28, 5%), 47 žáků 8. třídy a 47 žáků 9. třídy, což je shodně 23% dotázaných respondentů.

Otázka č. 2: Pohlaví

Graf 2: Pohlaví

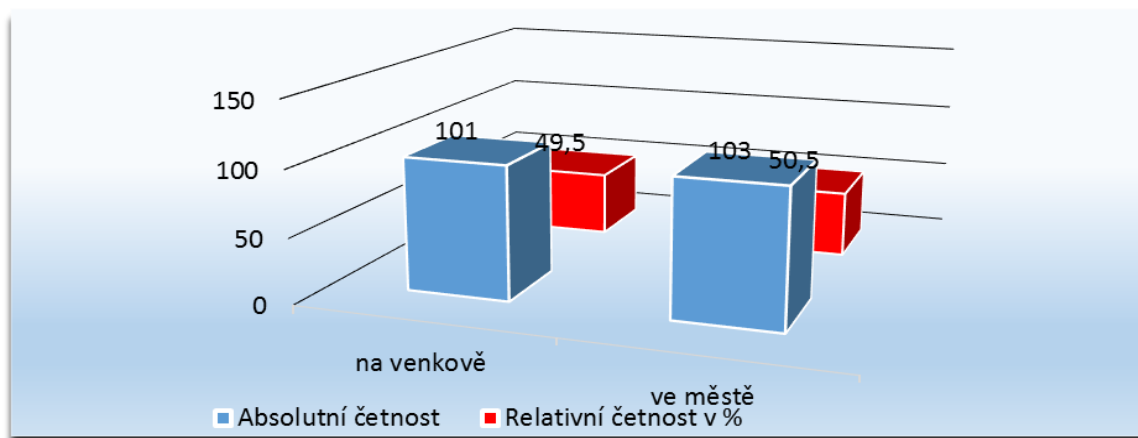

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve výzkumu je zahrnuto 116 dívek (56, 9%) a 88 chlapců (43, 1%).

Otázka č. 3: Bydliště

Graf 3: Bydliště

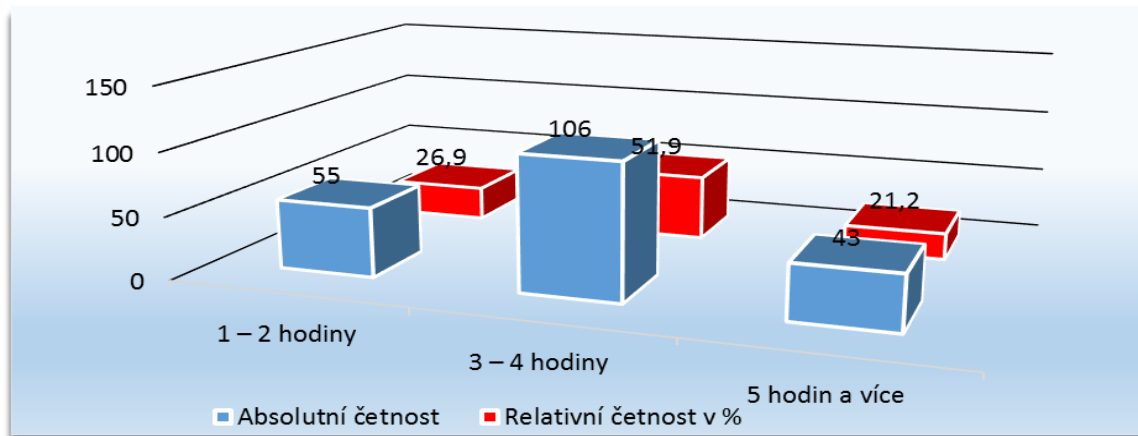

Zdroj: Vlastní výzkum

Výzkumu této práce se účastnilo 101 žáků ze tří základních škol nacházejících se na vesnicích v okrese Beroun. 103 žáků (50,5%) bylo z jedné městské školy v Berouně.

Otázka č. 4 Kolik volného času máš denně?

Graf 4: Četnost volného času denně

Zdroj: Vlastní výzkum

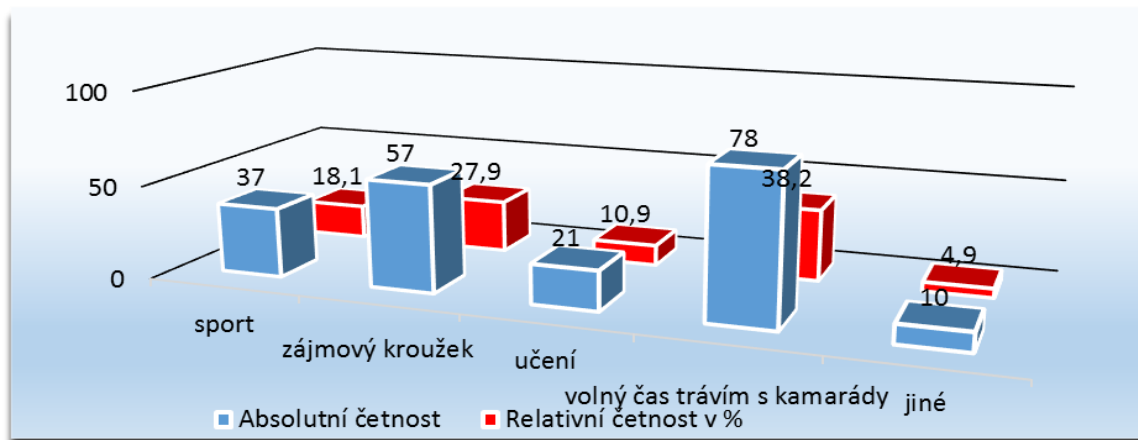
Více než polovina respondentů – 106 (51,9%) odpověděla, že mají 3 – 4 hodiny volného času denně, jde především o chlapce a dívky z 8. a 9. tříd z města. Jen 39 respondentů

(17 dívek a 10 chlapců) z venkova uvedlo, že má denně 3 – 4 hodiny volna. Volného času 5 hodin a více má 43 respondentů (21, 2%), z toho pouze 17 venkovských chlapců a dívek. Naopak největší zastoupení venkovských dětí (45) je v délce trvání volného času do 2 hodin. Nabídka zájmových kroužků na venkově je velmi malá, a proto dojíždění do města dětem zabere více času a zůstává jim méně volna.

Otázka č. 5 Které z uvedených aktivit dáváš přednost?

Jak vyplývá z teoretických poznatků, žáci základní školy mají široké množství nabídky různých volnočasových aktivit, přičemž nabídka kroužků bývá pestřejší ve městech, sportovní aktivity jsou zase častěji navštěvovány dětmi na venkově, neboť zde není tak široká nabídka jiných kroužků, tudíž se děti a mládež, pokud mají zájem, sdružují v různých místních fotbalových oddílech, skautských klubech nebo v oddílech dobrovolných hasičů.

Graf 5: Aktivity dětí ve volném čase

Zdroj: Vlastní výzkum

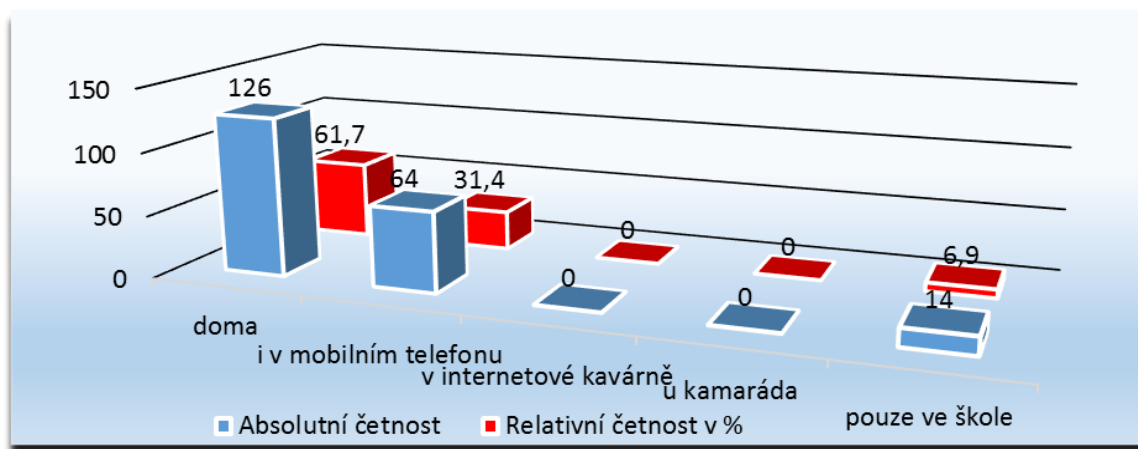
S kamarády tráví svůj volný čas – 78(38, 2%) respondentů. Podobně odpovídali chlapci i dívky z města a z venkova. Děti z 6. a 7. tříd z města tráví v zájmových kroužcích více volného času. Sportu dává přednost 27 chlapců a 10 dívek, z toho 20 chlapců a 5 dívek je z venkova. Sportovním aktivitám se věnuje více dětí z venkova. Učení dává přednost

21 respondentů (10, 9%) – 16 dívek a 5 chlapců. Variantu odpovědi “jiné” zvolilo 10 osob, 7 dívek a 3 chlapci.

Otázka č. 6 Máš přístup na internet?

Internet je v současné době velmi rozšířené médium, ke kterému má v podstatě přístup (především z mladé a střední generace) kdokoli a odkudkoli. Graf 6 udává, zda a odkud mají respondenti přístup k internetu.

Graf 6: Způsoby přístupu k internetu

Zdroj: Vlastní výzkum

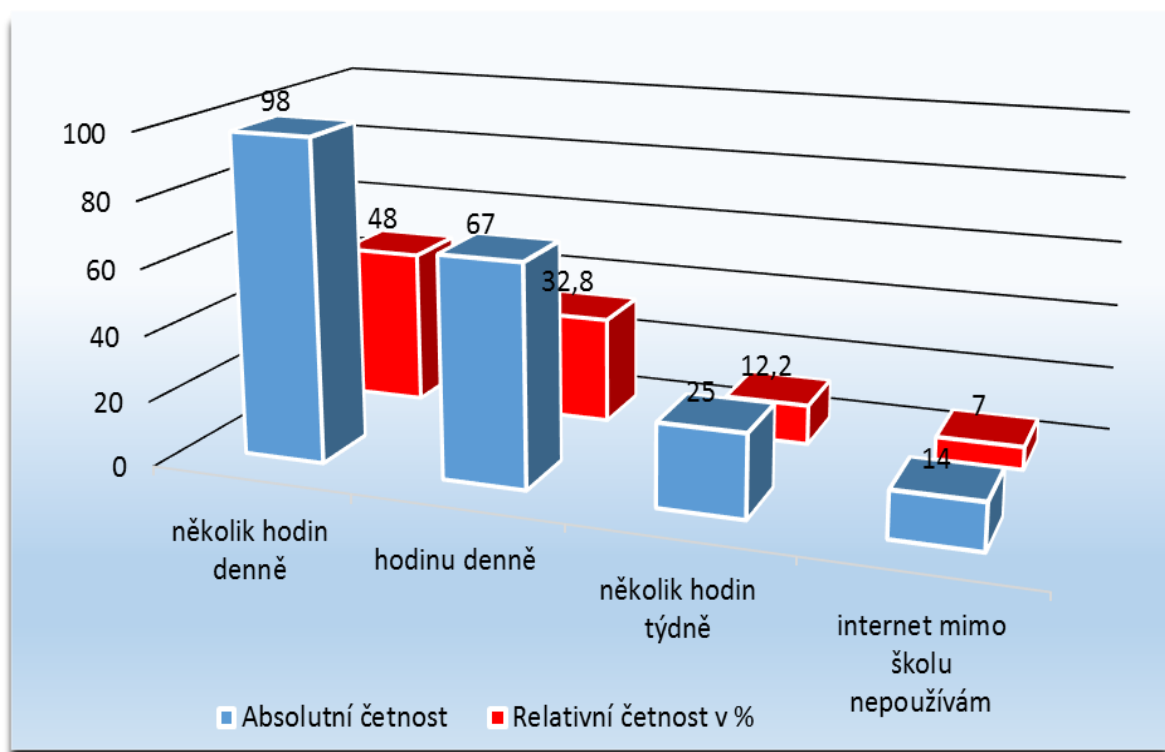
Všichni respondenti mají přístup k internetu. Doma používá internet 126 osob (61, 7%). Z tohoto má 64 osob (31, 3%) přístup k internetu i ve svém mobilním telefonu. Pouze ve škole přistupuje k internetu 14 respondentů (7%). Internet v mobilním telefonu využívá 44 dětí z města a 20 dětí z venkova (12 chlapců a 8 dívek). Přístup k internetu v mobilním telefonu uváděli převážně žáci 8. a 9. tříd. Pouze 6 žáků 6. třídy a 10 žáků 7. třídy mají internet v mobilu.

Internet je oblíben u mládeže z důvodu, že je to prostředí bez jakýchkoliv zábran a právě tato skutečnost se stala pro uživatele internetu zajímavá a atraktivní. Prostor bez zábran, ale s sebou přináší také mnoho nevýhod a negativních aspektů.

Virtuální svět zbavuje lidi ostychu více než v reálném životě. Nyní se setkáváme s absencí úzkosti z jakýchkoliv sociálních událostí a nebojíme se odhalení sebe sama. Na internetu také neplatí klasické normy a omezení nebo pravidla z reálného života.

Otázka č. 7 Kolik času trávíš na internetu mimo školu?

Graf 7: Doba strávená na internetu

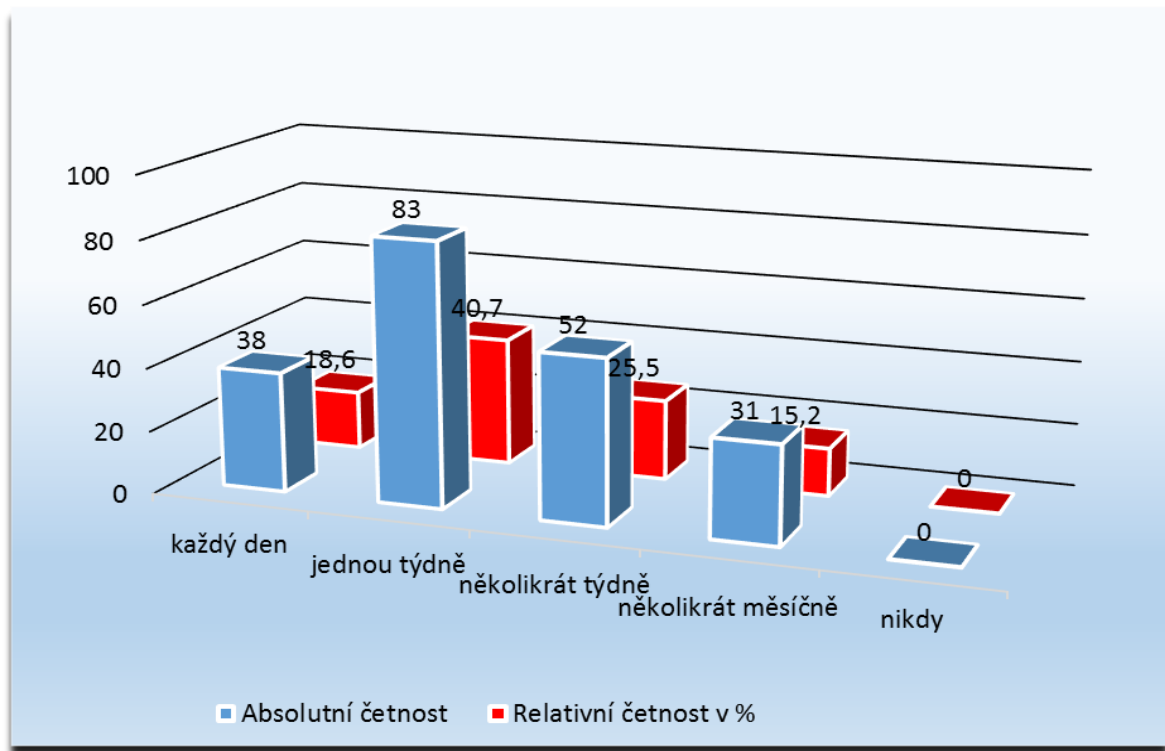

Zdroj: Vlastní výzkum

Téměř polovina respondentů uvedla (98 žáků), že na internetu tráví několik hodin denně. Jedná se především o chlapce a dívky 8. a 9. tříd. V podstatě shodné zastoupení zde mají žáci z města a žáci z venkova. Jedna třetina dotazovaných (67 osob) uvedla, že používá internet hodinu denně. Několik hodin týdně využívá internet 25 žáků (12, 2%). Jedná se především o žáky 6. tříd. Internet mimo školu nepoužívá 14 dětí (žáci 6. a 7. třídy a 2 žáci 8. třídy). Internet mimo školu nevyužívá 12 dětí z venkova a pouze 2 děti z města.

Otázka č. 8 Jak často vyhledáváš na internetu informace do školy, podklady pro referáty apod.

Graf 8: Četnost vyhledávání informací do školy na internetu

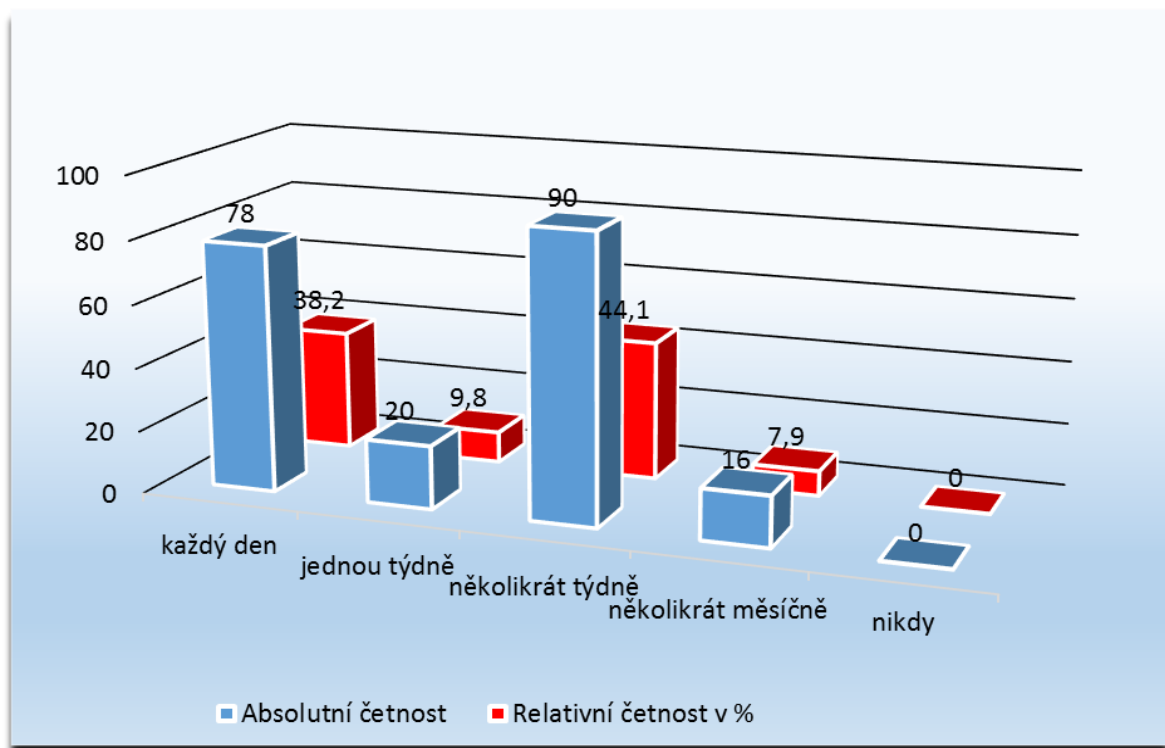
Zdroj: Vlastní zdroj

Podklady do školy vyhledává na internetu nejvíce respondentů 83 (40,7%) v intervalu 1x týdně. Každý den používá internet pro studijní účely 38 dotázaných. Jedná se o 18 chlapců a 20 dívek, o žáky 8. a 9. tříd převážně žijících ve městě. Několikrát týdně užívá internet pro studijní účely 52 respondentů a několikrát měsíčně 31 respondentů. Několikrát měsíčně používají internet pro vyhledávání věcí do školy spíše žáci 6. tříd. Variantu odpovědi “nikdy” neuvedl žádný z dotázaných.

Pro vyhledávání informací do školy jsou vhodné s ohledem na věk a zájmy respondentů a oblíbenost sociálních sítí diskusní skupiny. Tyto skupiny jsou vytvořeny obvykle k určitému tématu, jako např. věda, technologie, ekologie.

Otázka č. 9 Jak často vyhledáváš na internetu informace nesouvisející se školou (jízdní řády apod.)?

Graf 9: Četnost vyhledávání informací na internetu nesouvisející se školou

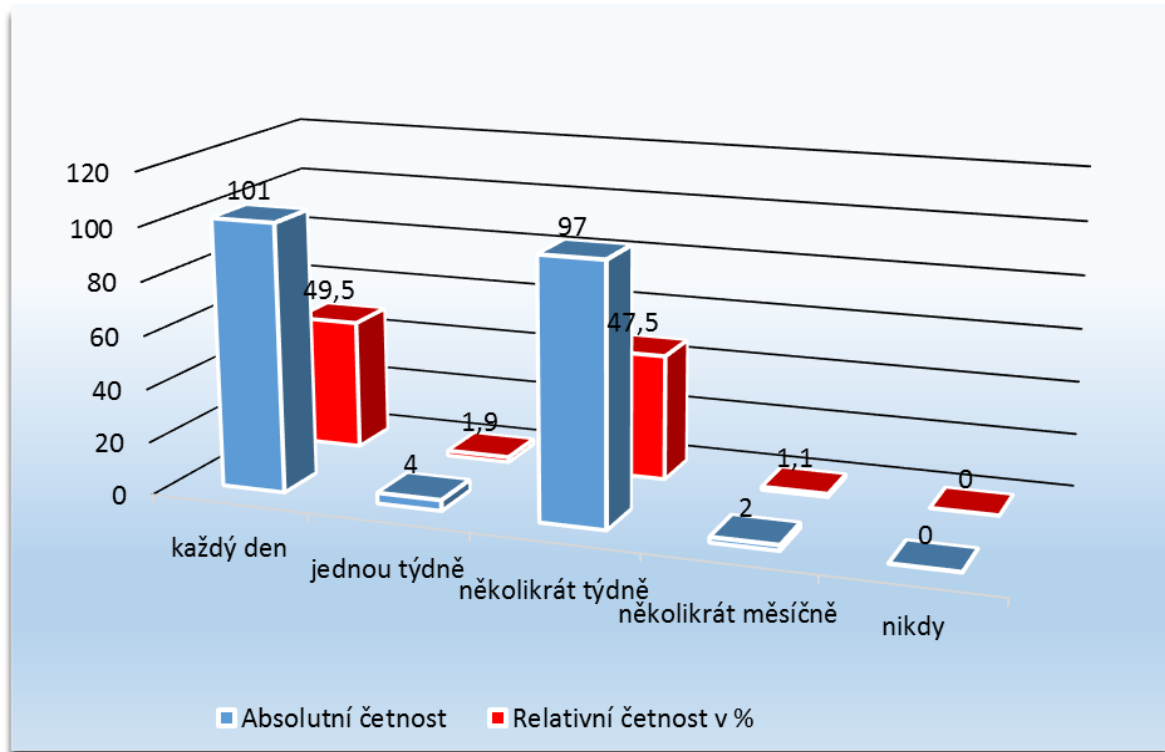
Zdroj: Vlastní výzkum

Necelá polovina – 90 osob (44, 1%) vyhledává na internetu informace nesouvisející se školou několikrát týdně. Denně takové informace získává 78 žáků 8. a 9. tříd. Informace získávají jednou týdně 3 žáci 6. třídy, 5 žáků 7. třídy, 8 žáků 8. třídy a 4 žáci 9. třídy.

Celkově se o informace zajímají více dívky z městě či venkova.

Otázka č. 10 Jak často posíláš/čteš e-maily?

Graf 10: Četnost posílání nebo čtení e-mailu

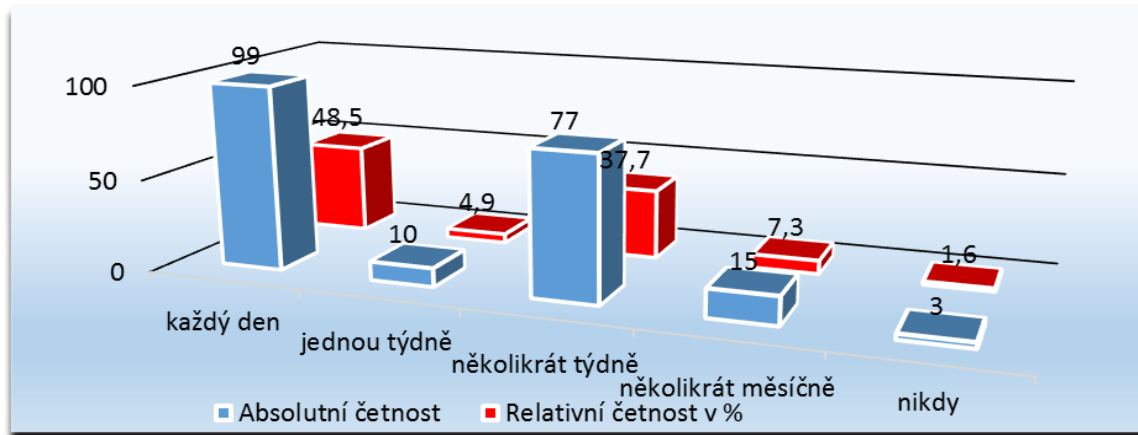
Zdroj: Vlastní výzkum

V současné době je e-mail jeden z nejvyužívanějších prostředků ke komunikaci, stal se z něj rychlý komunikační kanál. Přednosti, které přináší komunikace prostřednictvím elektronické pošty, jsou dány její rychlostí, finanční dostupností a pohodlím. Obliba použití e-mailů je patrná i z výsledků otázky č. 10, která sledovala, jak často čtou žáci základní školy e-maily.

Čte nebo posílá e-maily každý den – 101 (49,5%). Týká se to 40 žáků 8. třídy, 18 žáků 7. třídy a 43 žáků 9. třídy. Několikrát týdně si čtou a píšou e-maily žáci 6. a 7. třídy. Dvě dívky z venkova uvedly, že si čtou e-maily jen několikrát měsíčně. 4 žáci (3 chlapci a 1 dívka) odpověděli, že e-mail používají jednou týdně.

Otázka č. 11 Jak často hraješ na internetu hry?

Graf 11: Četnost hraní her na internetu

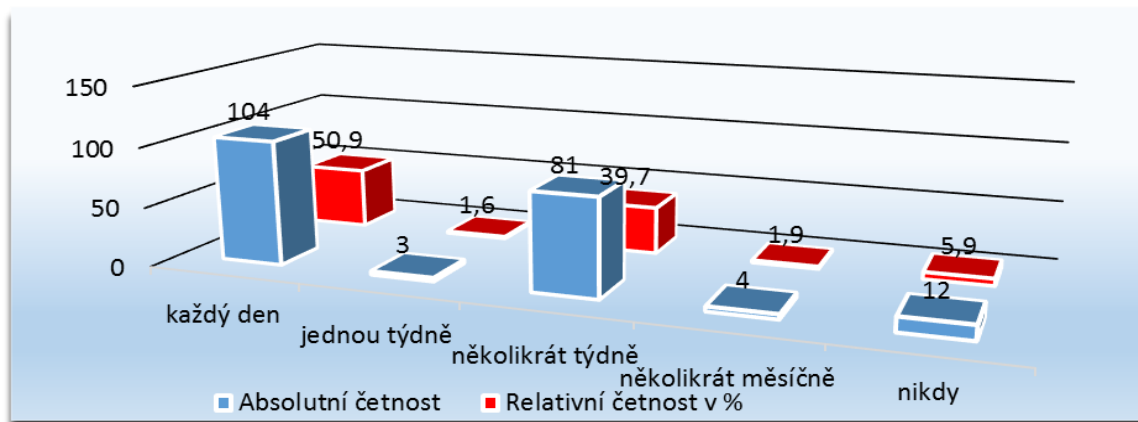
Zdroj: Vlastní výzkum

Každý den hraje hry na internetu většina chlapců z venkova nebo čteněji uváděli, že hry hrají několikrát týdně. Několikrát měsíčně tráví u her 8 chlapců a 7 dívek. Hry nikdy nehrají 2 dívky a 1 chlapec z 6. třídy. Pouze jednou týdně se zapojí do hry 10 respondentů.

Jedná se o 6 chlapců (7. a 8. třída) a 4 dívky z 6. třídy).

Otázka č. 12 Jak často používáš komunikátory (ICQ, Skype...)?

Graf 12: Četnost používání komunikátorů

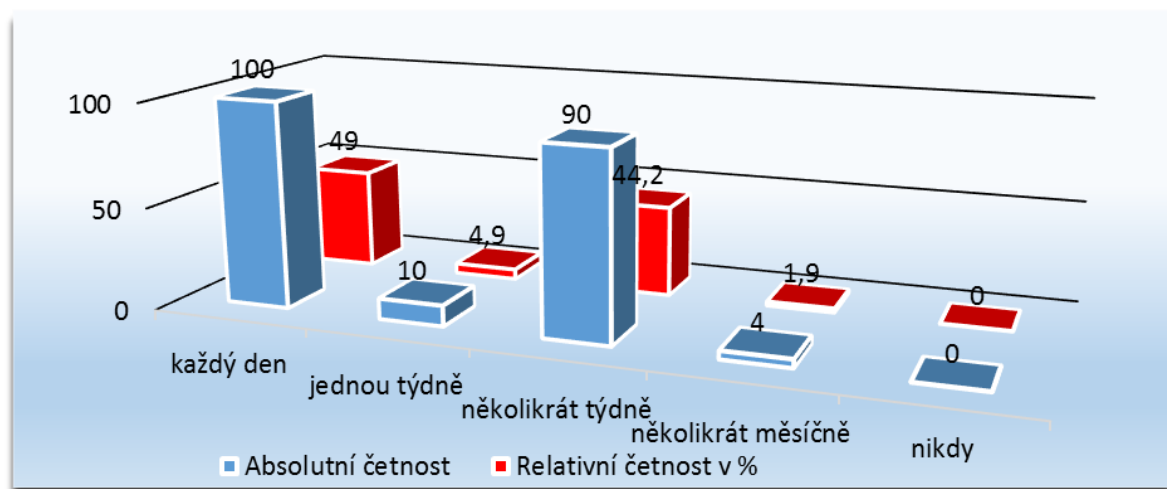

Zdroj: Vlastní výzkum

Komunikátorům dávají přednost spíše dívky. Více než polovina respondentů (70 dívek a 34 chlapců) převážně z městského prostředí používají komunikátory denně. Několikrát týdně využívá komunikátory 81 respondentů. Jedná se zde z 62% o venkovskou mládež a spíše dívky. Jednou týdně zapne komunikátory 1 chlapec a 2 dívky, několikrát měsíčně pak 4 osoby (4 dívky – 2 z města, 2 z venkova). Nikdy neužívá komunikátory 12 dotázaných (10 žáků 6. třídy a 2 žáci 7. třídy).

Otázka č. 13 Jak často navštěvuješ sociální sítě (Facebook, LinkedIn, Twitter...)?

Graf 13: Četnost návštěv na sociálních sítích

Zdroj: Vlastní výzkum

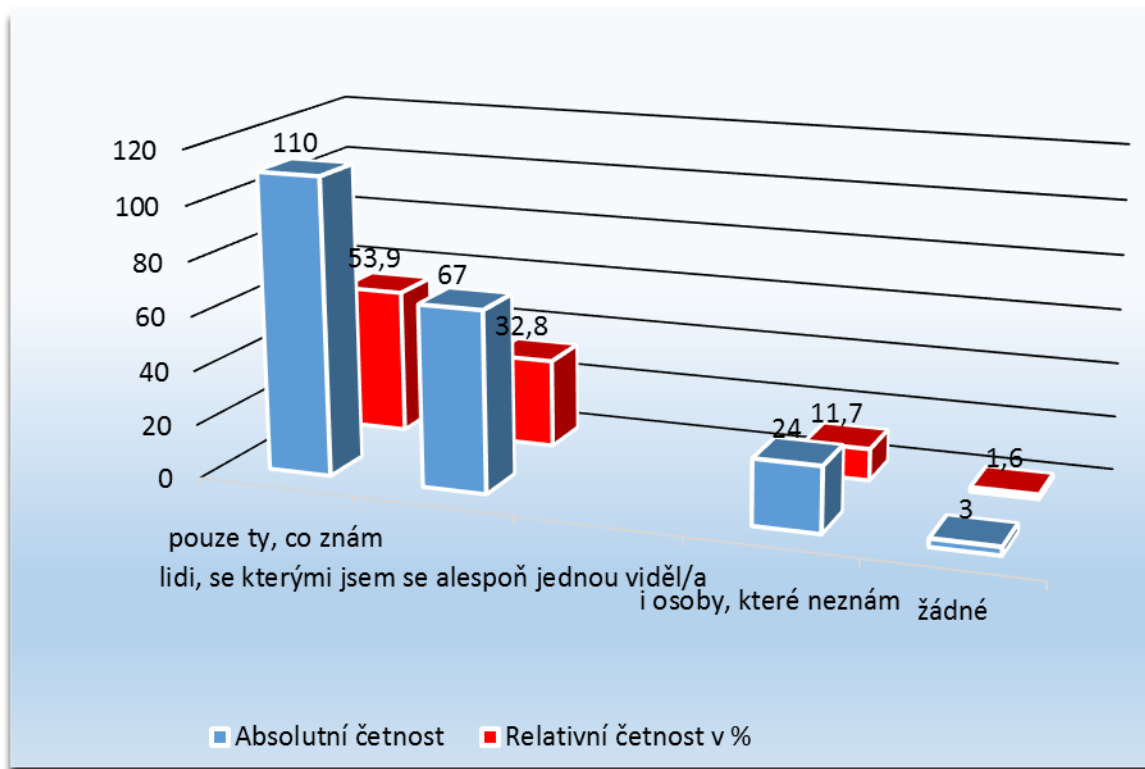
Sociální sítě jsou webové platformy, které jsou založeny na uživatelské komunitě, jež je mezi sebou propojená díky určitým vazbám. Tyto vazby vznikají např. ze společných zájmů, přátelství apod. Díky svým profilům vstupují uživatelé do této sítě, kde mezi sebou vzájemně komunikují a sdílejí různé informace (textové informace, videa, audia, obrázky apod.). V České republice patří mezi nejrozšířenější sociální sítě Facebook.com, Twitter.com, Líbimseti.cz, Spolužáci.cz a další.

Sociální sítě se těší v současnosti velké oblibě, což je patrné i z tohoto průzkumu u dětí základní školy. Téměř polovina respondentů – 100 osob (49%) užívá sociální sítě každý den. Jedná se především o dívky od 7. do 9. třídy. Několikrát měsíčně navštěvuje sociální

sítě dalších 90 respondentů (44, 2%). Jednou týdně používá sociální sítě 10 osob a pouze 4 osoby jsou zde několikrát měsíčně. Sociální sítě jsou oblíbené u dětí a mládeže, ať ve městě či na venkově.

Otázka č. 14 Jaké „přátelé“ si přidáváš na sociální sítě?

Graf 14: Výběr přátel na sociálních sítích

Zdroj: Vlastní výzkum

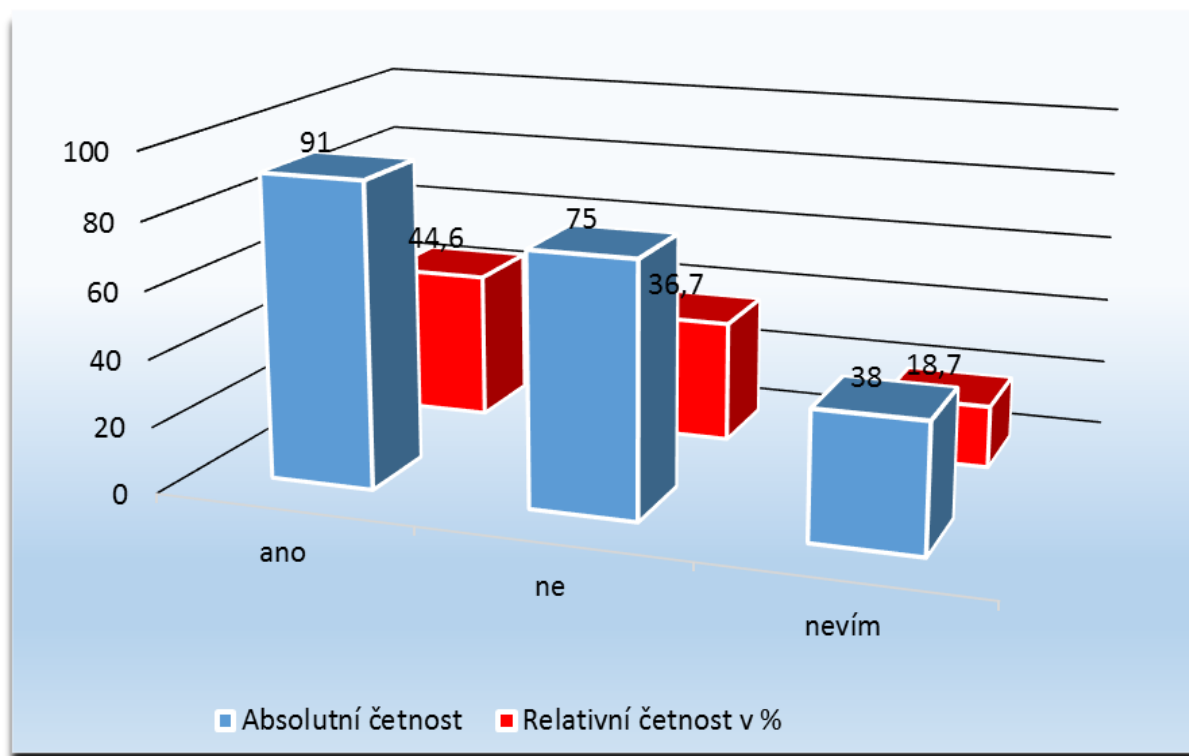
Principem sociálních sítí jsou vazby založené na přátelství. Uživatelé sociálních sítí si do svého okruhu přidávají své přátele. Tito přátele však nemusí být skutečnými přáteli, se kterými se člověk stýká nebo je alespoň reálně zná. Obvykle tvoří okruh přátel také osoby, které známe jen virtuálně.

Většina respondentů – 110 (53, 9%) si přidává do svých přátel na sociálních sítích pouze ty osoby, které zná. Dalších 67 osob (32,8%) si mezi přátele přiřazuje lidi, které alespoň

jednou vidělo. Každý desátý žák (11,7%) si přidává mezi přátele také osoby které nezná a 3 respondenti (3 dívky – 6. a 7. třída) uvedli, že si nepřidávají nikoho.

Otázka č. 15 Myslíš, že sociální sítě mohou znamenat také hrozbu?

Graf 15: Hrozba sociálních sítí

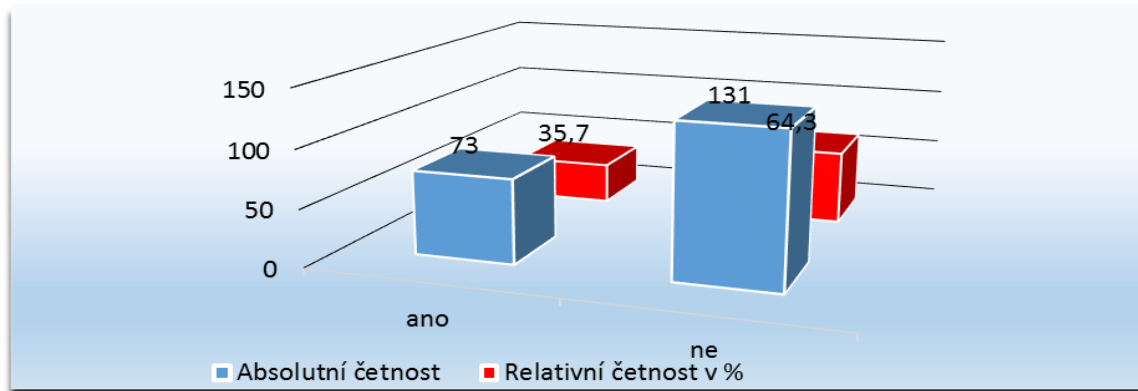
Zdroj: Vlastní výzkum

Sociální sítě mohou být hrozbou dle názoru 91 respondentů (44,6%). Toto uvedli především žáci 8. a 9. tříd. Naopak si nemyslí, že by byly sociální sítě hrozbou žáci 6. a 8. třídy. Ostatní respondenti (především chlapci a dívky 6. tříd) odpověděli, že neví.

Více si uvědomují možné nebezpečí děti a mládež na venkově, což uvedlo 57 chlapů a dívek bydlících na venkově.

Otázka č. 16 Zajímají se rodiče, jakým způsobem využíváš internet?

Graf 16: Zájem rodičů o využívání internetu dětmi

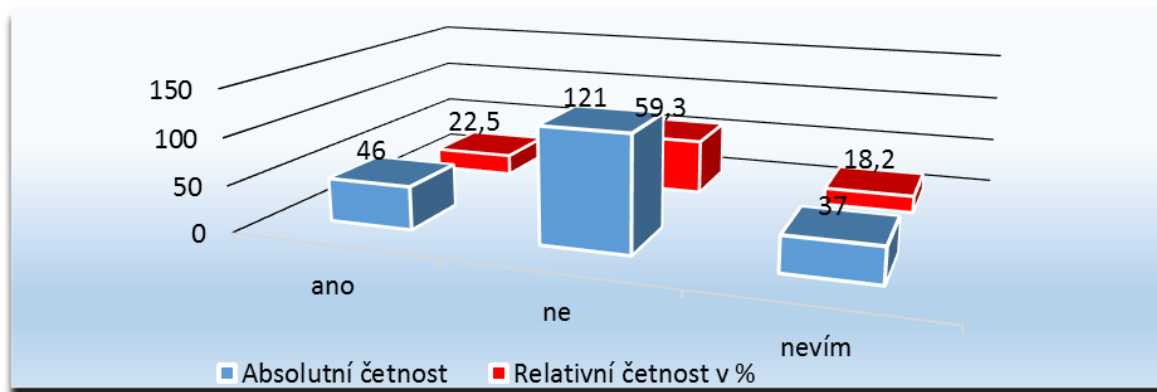

Zdroj: Vlastní výzkum

Co jejich děti na internetu dělají, se nezajímá většina rodičů – 131 (64,3%). Naopak 73 respondentů uvedlo, že jejich rodiče mají zájem, jak tráví čas na internetu. Z toho 49 chlapců a děvčat 6. tříd žijících na venkově. V případě žáků 8. a 9. tříd rodiče neprojevují zájem o to, co děti dělají na internetu, pouze 5 respondentů z 8. třídy a 3 respondenti z 9. třídy uvedli, že se jejich rodiče zajímají, jakým způsobem využívají internet.

Otázka č. 17 Je podle tebe zveřejňování fotografií, fotoalb nebezpečné?

Graf 17: Zveřejňování fotomateriálů na internetu

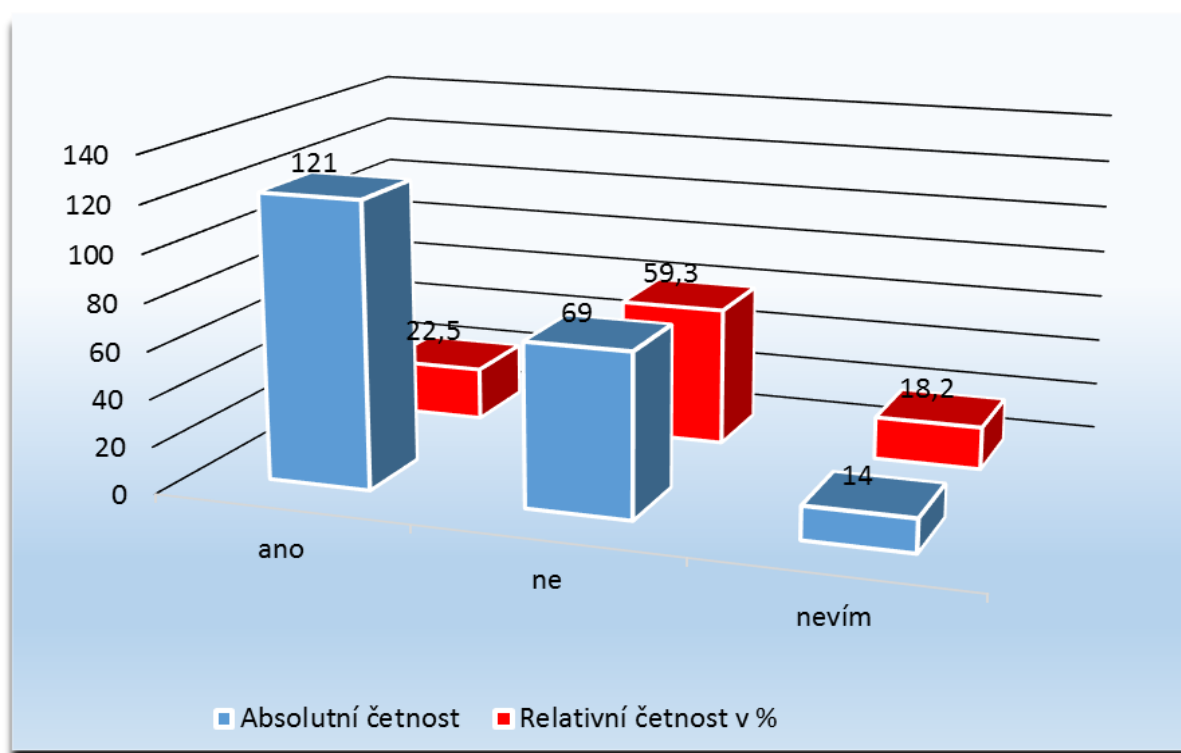

Zdroj: Vlastní výzkum

Zveřejňování fotoalb a fotografií není nebezpečné dle názoru většiny dotázaných. Takto se vyjádřilo 121 žáků (59, 3%). Naopak o nebezpečnosti zveřejňování fotografií je přesvědčeno 46 dotázaných (22, 5%). Neví 37 respondentů (většinou se jedná o chlapce z venkova).

Otázka č. 18 Je podle tebe zveřejňování osobních dat (tel. čísel, bydliště, e-mailové adresy atd.) nebezpečné?

Graf 18: Zveřejňování osobních údajů na internetu

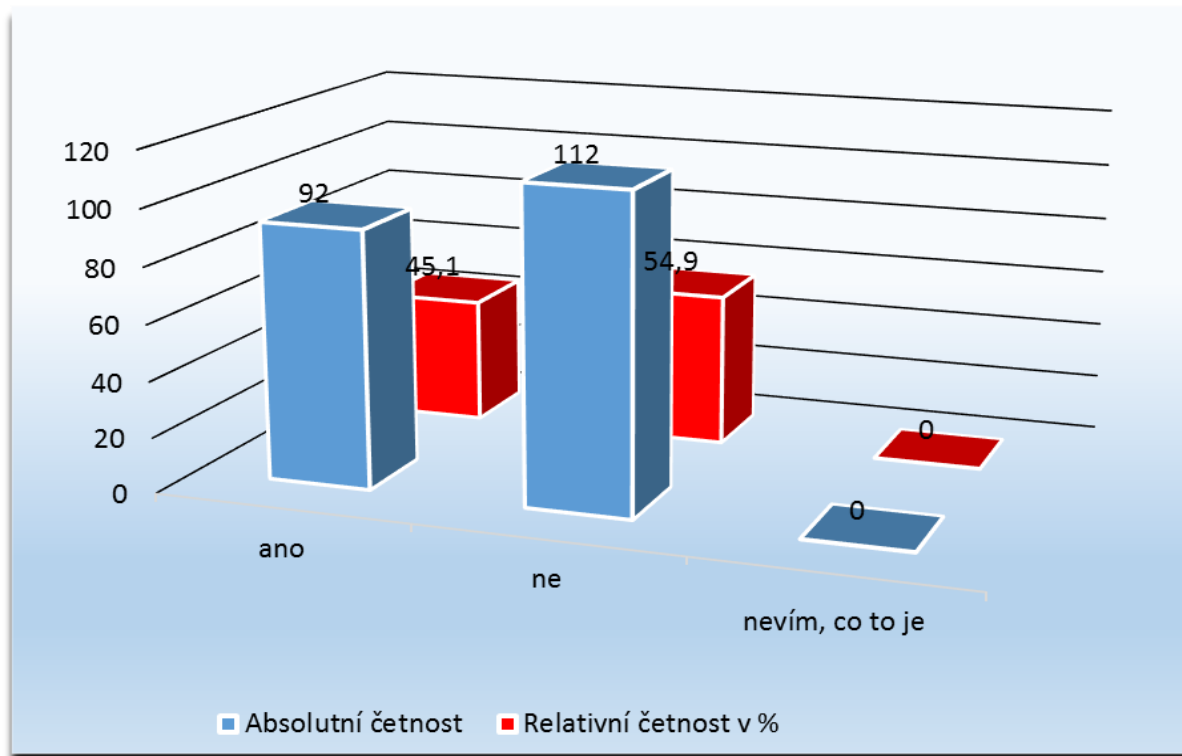

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve zveřejňování osobních dat vidí nebezpečí 121 respondentů (59,3%). Jedná se především o chlapce a dívky 7. a 9. třídy. Naopak uveřejňování osobních dat nepovažuje za nebezpečné 69 osob (33, 8%) a zbylých 14 respondentů uvedlo, že neví. Jednalo se o 13 dětí z 6. třídy a 1 dítě z 8. třídy.

Otázka č. 19 Setkal (a) ses někdy s kyberšikanou?

Graf 19: Setkání s kyberšikanou

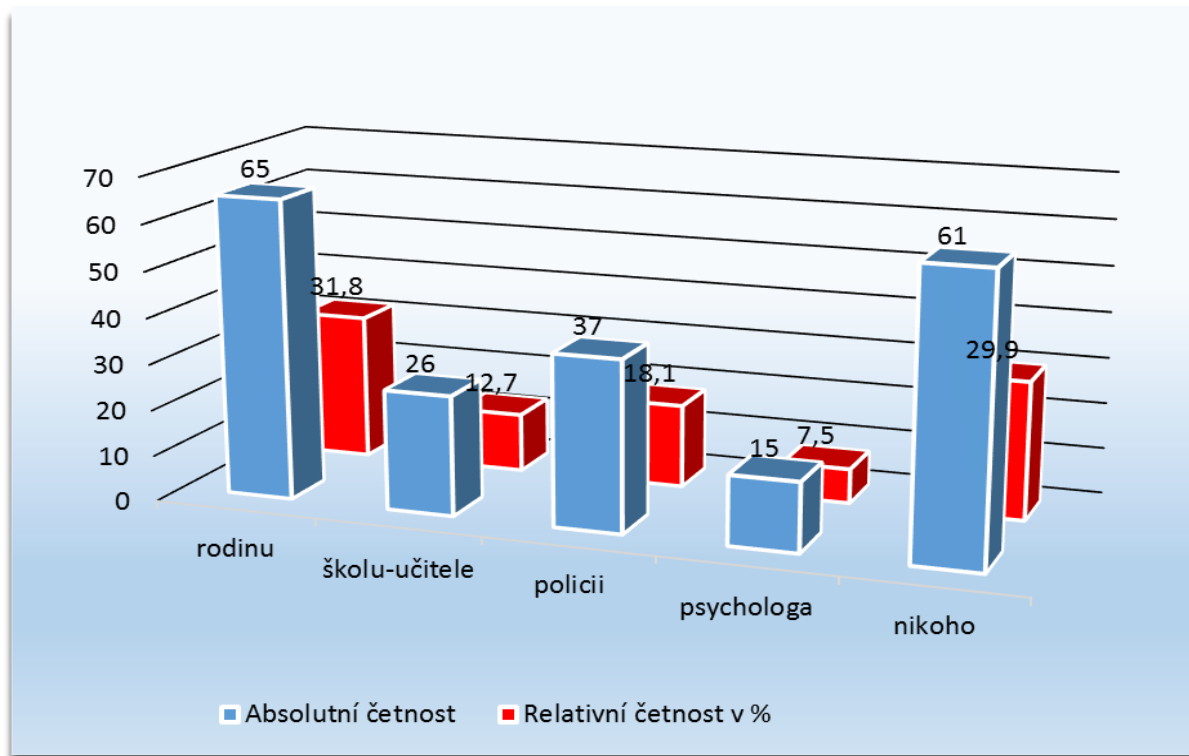
Zdroj: Vlastní výzkum

Za kyberšikanu se považuje takové chování, které je za účelem poškození jiné osoby a to pomocí internetu. Pachatelé nejde o jeho vlastní prospěch, ale hlavně o poškození daného jedince. Kyberšikana je mnohými brána jen jako ponižování v kyberprostoru, ale rozlišujeme i další chování – cyberstalking, internetová pomluva, sexuální obtěžování apod.

Z analýzy otázky č. 19 vyplývá, že s kyberšikanou se již setkala v nějaké formě 92 žáků. Především se jedná o žáky 7. a 9. tříd žijících ve městě. Většina respondentů se s kyberšikanou nesešla. Toto uvedlo 112 dětí, kteří zvolili variantu odpovědi “ne” a “nevím, co to je” bylo 0 respondentů.

Otázka č. 20 Koho bys požádal (a) o pomoc v případě kyberšikany?

Graf 20: Pomoc v případě kyberšikany

Zdroj: Vlastní výzkum

Stejně jako v případě klasické šikany, je nutné také v případě kyberšikany, se o tomto zmínit a požádat rodiče, školu nebo veřejné instituce (např. policii) o pomoc. Agresor nemůže být nikdy odhalen, pokud na něj neupozorníme a bude tak šikanovat v prostředí internetu také další oběti.

U kyberšikany by téměř shodný počet respondentů poprosilo o pomoc rodinu nebo naopak nikoho. Rodinu by požádalo o pomoc 65 žáků, a to především děti z venkova z 6. a 8. tříd.

Škola a učitelé by byli v případě kyberšikany osloveni 26 respondenty, převážně dívkami a pouze 7 chlapci z 6. a 7. třídy. Psychologa by vyhledalo 11 žáků 9. třídy a 4 žáci 8. třídy (3 chlapci a 1 dívka). Na policii by se obrátilo 37 žáků, převážně se jedná o chlapce a dívky z města a ze 7. třídy. Jak již bylo uvedeno, nikoho by o pomoc nežádalo 61 dětí převážně žijících ve městě a navštěvujících 8. nebo 9. třídu.

8 ANALÝZA A DISKUZE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

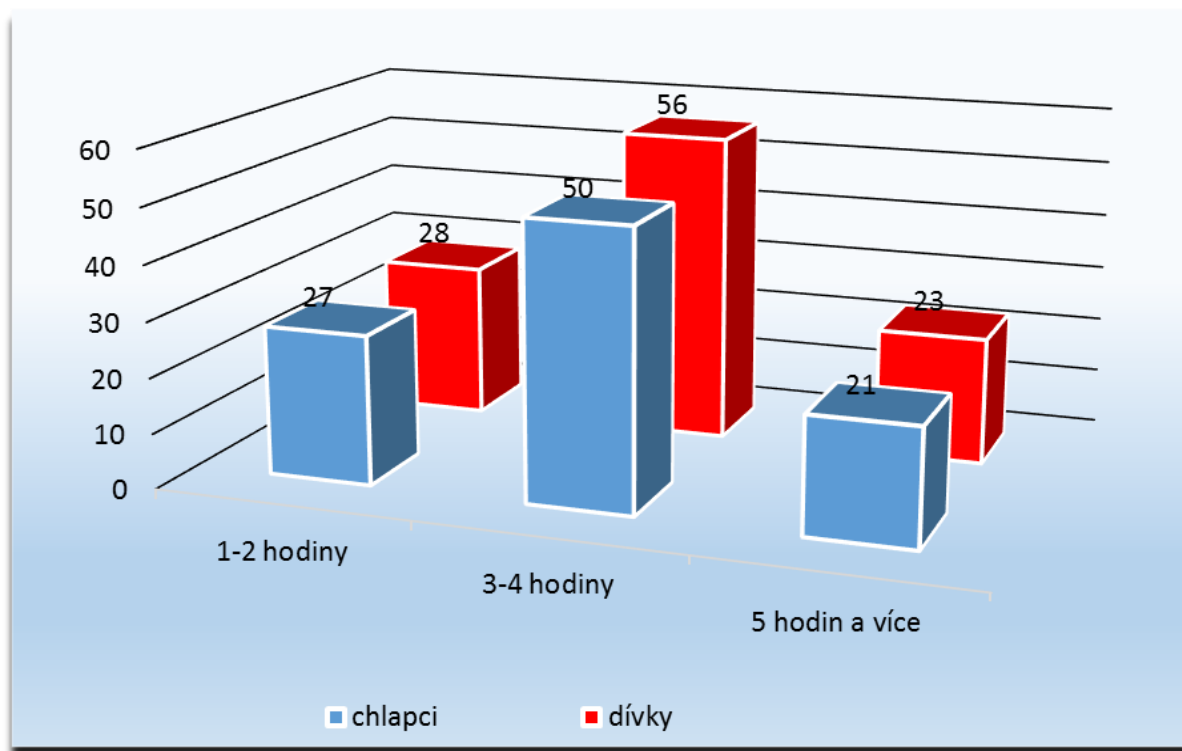
Výzkumu se zúčastnilo celkem 204 žáků vybraných základních škol v okrese Beroun. Jednalo se o 52 žáků 6. třídy (25, 5%), 58 žáků 7. třídy (28, 5%), 47 žáků 8. třídy a 47 žáků 9. třídy, což je shodně 23% dotázaných respondentů. Týkalo se 116 dívek (56, 9%) a 88 chlapců (43, 1%). 101 žáků bylo ze tří základních škol nacházejících se na vesnicích a dalších 103 žáků (50, 5%) bylo z jedné městské školy.

Testování hypotéz

Hypotéza č. 1 Existuje rozdíl v délce a trávení volného času u dětí ve městě a na venkově.

Tato hypotéza **byla potvrzena**.

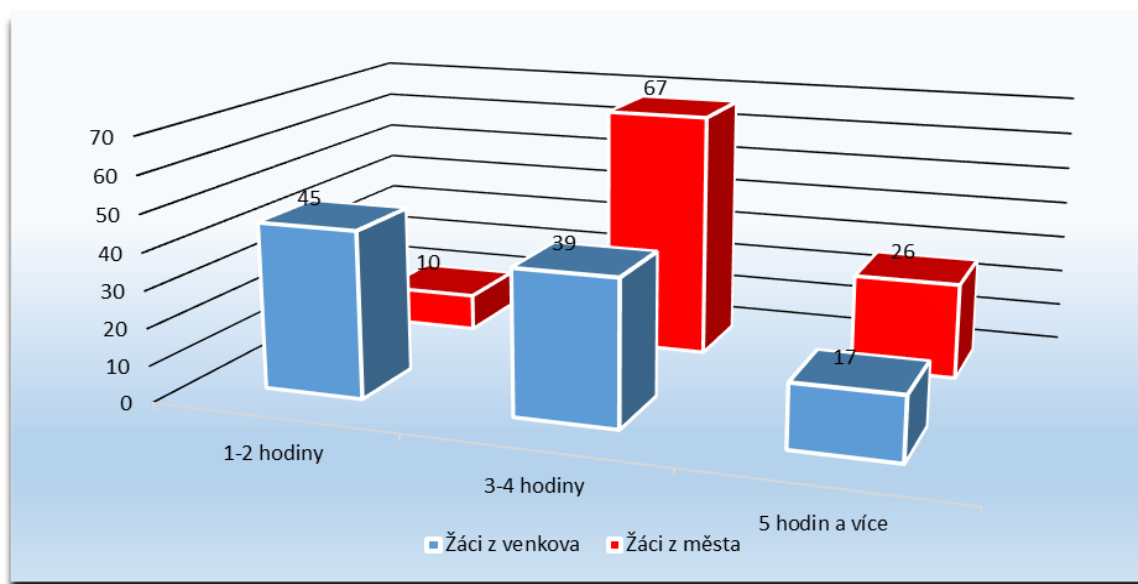
Graf 21: Délka volného času za den – dle pohlaví

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 21 zobrazuje zpracování délky volného času dle pohlaví. Zde není příliš patrný rozdíl v délce volného času u chlapců a dívek. Skutečné rozdíly v délce trávení volného času nevycházejí z pohlaví, ale z lokality bydliště respondentů – viz graf 22.

Graf 22: Délka volného času za den – dle lokality bydliště

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výzkumu vyplynulo, že 106 respondentů uvedlo, že má volného času denně okolo 3–4 hodin. Jednalo se především o žáky bydlící ve městě. Pouze 39 respondentů z venkova uvedlo, že jim zbývá denně 3 – 4 hodiny volného času. Obdobně je to také s délkou volna 5 hodin a více, což uvedlo 43 respondentů. Zde se jednalo pouze o 17 venkovských chlapců a 26 dívek, kteří uvedli, že mají více jak 5 hodin volného času denně.

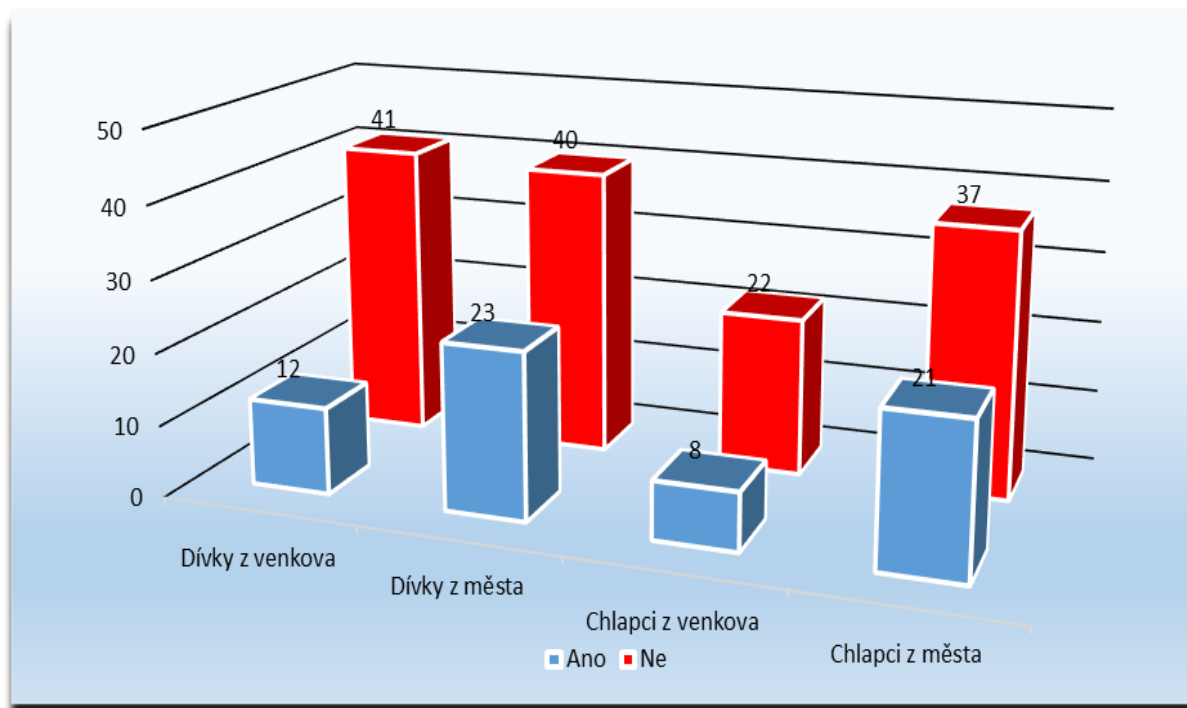
Z grafu 22 je patrné, že největší zastoupení venkovských dětí (45) je v délce trvání volného času do 2 hodin. Zde je možné vycházet z toho, že venkov stále zastává zcela jinou roli oproti městu. Dostatek volného času dětí základních škol potvrzuje také výzkum Foldynové, ze kterého vyplývá, že více jak 50% dětí základních škol považuje svůj volný čas za dostatečný.⁴¹

⁴¹ FOLDYNOVÁ, M. Volnočasové aktivity dětí a mládeže na sídlišti Slezská ve Frýdku-Místku, s. 55. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2009.

Hypotéza č. 2 Internet zaujímá ve volném čase dětí významnou roli.

Tyto hypotéza **byla potvrzena.**

Graf 23: Internetové připojení v mobilu – dle pohlaví a lokality bydliště

Zdroj: Vlastní výzkum

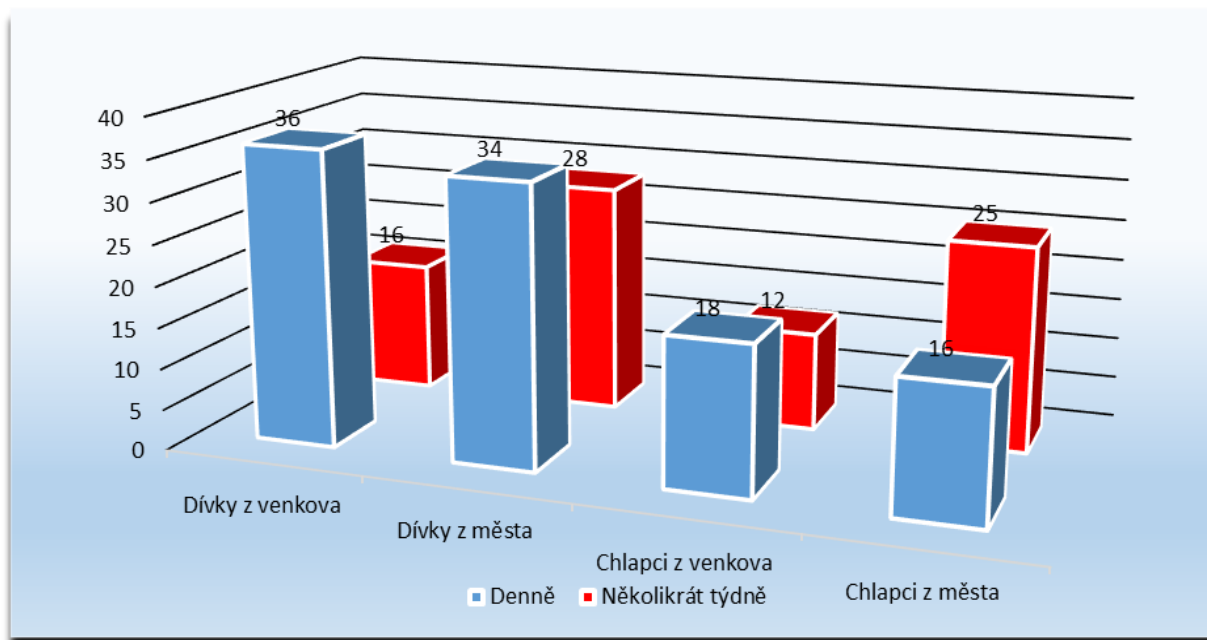
Téměř všichni respondenti mají přístup k internetu doma, z tohoto má 64 osob (31, 3%) přístup k internetu i ve svém mobilním telefonu. Internet v mobilním telefonu má 44 dětí z města a 20 dětí z venkova (12 chlapců a 8 dívek). Z toho vyplývá, že mají prakticky stálou možnost být na internetu – viz graf 23.

Nejvíce respondentů také uvedlo (98 žáků), že na internetu tráví několik hodin denně. Jedná se především o chlapce a dívky 8. a 9. tříd. V podstatě shodné zastoupení zde mají žáci z města a žáci z venkova.

Hypotéza č. 3 Děti ve věku 11 – 15 let mají potřebu přátelství a komunikace s vrstevníky v internetovém prostředí.

Tato hypotéza **byla potvrzena.**

Graf 24: Četnost použití komunikátorů – dle pohlaví a bydliště

Zdroj: Vlastní výzkum

Potřebu navazovat přátelství a komunikaci v internetovém prostředí má 104 respondentů (70 dívek a 34 chlapců) převážně z městského prostředí, kteří používají komunikátory denně. Z průzkumu vyplynulo, že 49,5% čte a posílá e-maily svým kamarádům každý den.

Komunikátory využívají spíše dívky. Několikrát týdně používá komunikátory 81 respondentů. Jedná se zde z 62% o venkovskou mládež a spíše opět dívky.

Několikrát měsíčně navštěvuje sociální sítě dalších 90 respondentů (44, 2%). Jednou týdně používá sociální sítě 10 osob a pouze 4 osoby jsou zde několikrát měsíčně. Nebyl zaznamenán žádný výraznější rozdíl mezi městem či venkovem.

Hypotéza č. 4 Nástup nových technologií proměňuje orientaci dětí a mládeže v oblasti volného času.

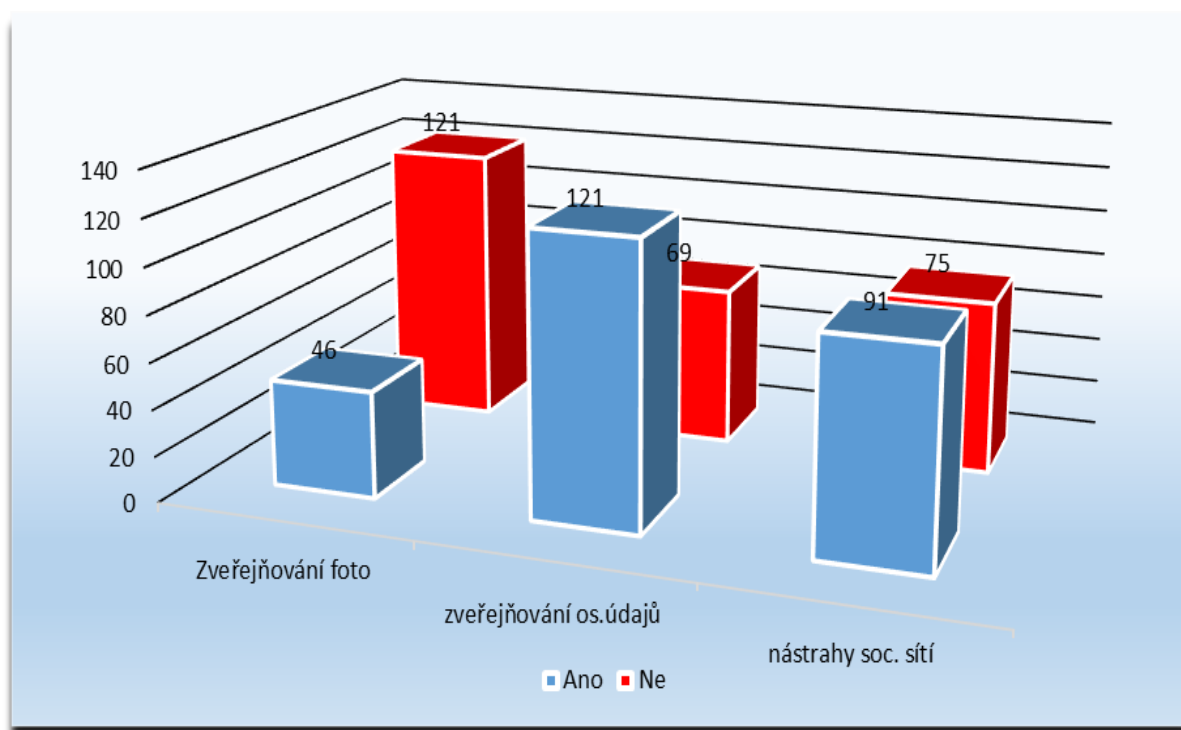
Tato hypotéza byla ve výzkumu **potvrzena částečně**.

Orientace dětí a mládeže v oblasti volného času je do značné míry ovlivněna nástupem nových technologií i možnostmi, které dřívější generace neměly, současně však,

jak vyplývá z výzkumu, má na děti vliv prostředí, ve kterém žijí. Na venkově tráví děti méně času na internetu, ale také nabídka různých volnočasových aktivit není tak pestrá jako ve městě, kde navštěvují děti řadu kroužků. Ač tedy internet zaujímá ve volném čase dětí a mládeže významné místo, stále zůstává klasická nabídka aktivit a práce na venkově a široká nabídka kroužků ve městě, čehož děti zahrnuté v tomto výzkumu aktivně užívají.

Hypotéza č. 5 Děti si neuvědomují nástrahy internetu.

Graf 25: Nebezpečí nástrah internetu

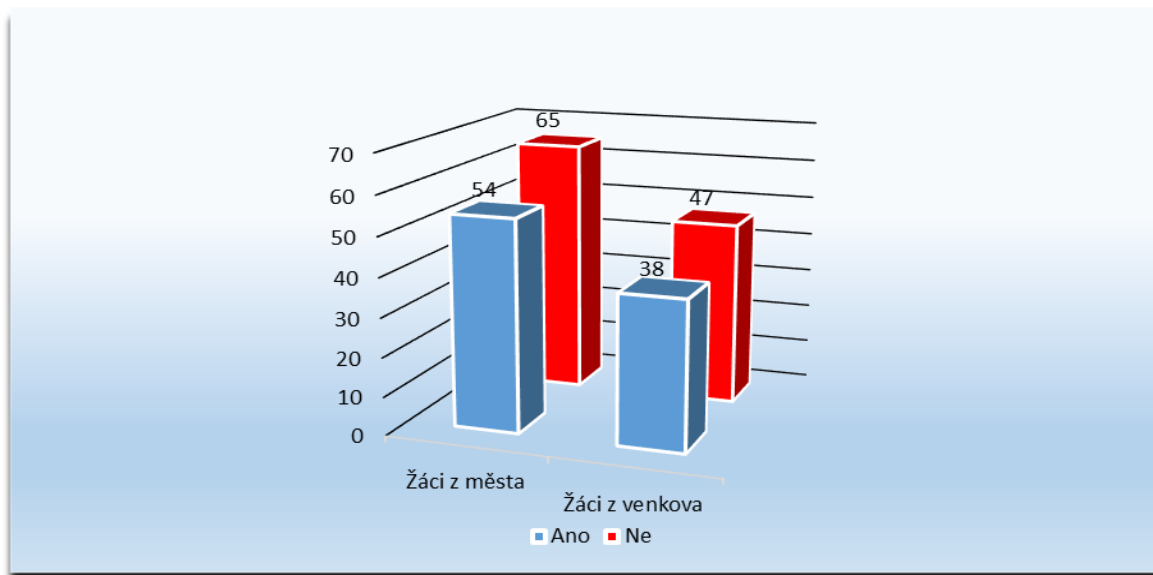
Zdroj: Vlastní výzkum

Tato hypotéza byla **potvrzena částečně**.

Z výzkumu vyplynulo, že necelá polovina respondentů (především z vyšších tříd) považuje za nebezpečné nástrahy sociálních sítí, zveřejňování fotografií a osobních dat na internetu. Zatímco více než polovina dotazovaných tyto nástrahy nepokládá za ohrožující. Do jaké míry jsou si žáci toho vědomi v praxi a do jaké míry jsou také v praxi v těchto nástrahách obezřetní, není možné posoudit.

Hypotéza č. 6 Děti by byly schopny rozpoznat kyberšikanu a uměly by si s tímto problémem pomoci.

Graf 26: Výskyt kyberšikan – dle lokality bydliště

Zdroj: Vlastní výzkum

Tato hypotéza byla **částečně potvrzena**.

Z grafu je patrné, že 92 žáků se již s kyberšikanou setkala. Jedná se především o městské děti 7. a 9. třídy. Většina dotazovaných (112 žáků) uvedla, že se s kyberšikanou nesetkala. Rodinu by požádalo o pomoc 65 žáků, školu a učitele by v případě kyberšikany oslovilo 26 dětí. Na psychologa by se obrátilo 11 žáků a policii by vyhledalo 37 žáků. Nikoho by o pomoc nežádalo 61 respondentů. Na začátku výzkumu byly určeny tři cíle a pomocí dotazníku byl zjišťován význam volného času žáků základní školy, kolik volného času děti denně mají, kolik času na internetu tráví děti z venkova a kolik dětí z města, zda se žáci setkali v prostředí internetu s kyberšikanou.

Cíl 1: Zjistit význam volného času žáků základní školy.

Volný čas má pro žáky základní školy svůj význam. Většina respondentů využívá volného času denně ke sportovnímu vyžití, v zájmových kroužcích, k učení a ke styku s kamarády.

V zájmovém kroužku pak tráví svůj volný čas více děti 6. – 7. tříd ve městě. Ve volném čase je vidět větší zastoupení venkovské mládeže ve sportovních aktivitách.

Cíl č. 1 byl splněn.

Cíl 2: Zjistit, kolik volného času děti ve věku 11 – 15 let denně mají.

V rámci průzkumu bylo k cíli č. 2 zjištěno, že 51,9% dotázaných má okolo 3 – 4 hodin volného času denně. Více než 5 hodin volna využívá 21,2% dotázaných. Největší zastoupení venkovských dětí (45) je v délce trvání volného času do 2 hodin. Zde je možné vycházet z toho, že doba dojíždění za volnočasovými aktivitami zabere dětem z venkova podstatně více času než dětem žijícím ve městě.

Cíl č. 2 byl splněn.

Cíl 3: Zmapovat, kolik času na internetu tráví děti z venkova a kolik dětí z města.

K tomuto cíli je třeba říci, že nejvíce respondentů (98 žáků) tráví na internetu několik hodin denně. V podstatě shodné zastoupení zde mají žáci z města i žáci z venkova. 67 osob uvedlo, že na internetu tráví hodinu denně. Několik hodin týdně tráví na internetu 25 žáků (12, 2%). Internet mimo školu nepoužívá 14 osob, z toho 12 dětí z venkova a pouze 2 děti z města.

Cíl č. 3 byl splněn.

Cíl 4: Zjistit, zda se děti setkaly v prostředí internetu s kyberšikanou.

Z analýzy otázky č. 19, která se k tomuto cíli vztahovala, vyplývá, že s kyberšikanou se již setkalo v nějaké formě 92 žáků. Především se jedná o žáky 7. – 9. třídy žijících ve městě. Většina respondentů se s kyberšikanou nesetkala.

Cíl č. 4 byl splněn.

9 NÁVRHY A DOPORUČENÍ

Jedním z návrhů k řešení této problematiky je kontrola dětí na internetu ze strany rodičů, což je významný nástroj pro zajištění jejich bezpečnosti v internetovém prostředí. Mimo obecné rady, které zde dále uvedeme, je možné využít různé programy nabízené firmami pro tyto účely. Tyto programy se instalují do počítače a poté rodiče informují o tom, které stránky jejich děti navštívily, popř. podávají další informace o činnosti jejich dítěte na internetu.

K obecným zásadám zajištění bezpečnosti na internetu, kterých by se rodiče měli držet, navrhuje toto:

- **Vhodné umístění domácího počítače** – doporučujeme umístění domácího počítače do společné místnosti a současně stanovit dobu a podmínky užívání počítače a internetu. Také je však potřebné vzít na vědomí, že děti mohou navštěvovat internet u svých kamarádů a v internetových kavárnách, proto je jistě na místě, děti o nástrahách, které internet přináší, vhodně poučit a domluvit se na určitých pravidlech;
- **Zabezpečení počítače** – zde se jedná zejména o zabezpečení počítače před různými škodlivými počítačovými programy (malware), jejichž cílem je poškození počítače, zcizení osobních informací nebo zajištění nevyžádané publicity. Je také potřebné děti seznámit s různými viry, spywarem, trojskými koňmi apod.;
- **Ochrana proti spamu** – jde o ochranu proti nevyžádaným e-mailům, jež mohou velmi snadno děti ovlivnit;
- **Kontrola dětí při surfování na internetu** – zde jde např. o sledování toho, jaké stránky děti navštěvují. Mnohé internetové stránky jsou pro děti naprosto nevhodné. Dále je možné zřídit „rodičovskou kontrolu“ na vlastním účtu dítěte. Toto umožňuje např. operační systém Windows, Mac OS či Linux;
- **Dbát na to, aby si dítě na internetu vytvářelo bezpečný profil** – dítě je třeba naučit, aby používalo neutrální e-mail, na uživatelském účtu je třeba nastavit ochranu soukromí, chatující dítě by nemělo nikdy uvádět své jméno a optimální je také zjistit, zda na komunikaci např. na chatu dohlížejí nějakí moderátoři apod.;

- **Naučit děti, že fotografie a videa jsou soukromými informacemi** a měly by s nimi opatrně zacházet, nikomu nežádoucímu nebo neznámému nic nezasílat;
- **Naučit děti, že lidé, s nimiž se setkají na internetu, nemusí být vždy těmi, za něž se často vydávají** – děti si totiž často nejsou schopny uvědomit, jak nebezpečná mohou taková setkání být a nepovažují je tudíž za problematická. Stávají se velmi snadnou obětí online groomingu (tzv. lákání na schůzky). Z provedených studií pak vyplývá, že mnoho dětí se na setkání s online „přáteli“ vydává bez doprovodu a o svých schůzkách rodiče neinformují.

Pravidla pro rodiče dětí, které surfují na internetu:

- zabezpečit si počítač např. instalací anti-spyware software nebo firewallu;
- vyhnout se e-mailům, které jsou od neznámých odesílatčích;
- používat filtr pro spamy v e-mailu;
- kdykoli děti surfují na internetu a vy si k nim můžete přisednout, udělejte to. Mimo jiné je to velmi dobrá příležitost pro zahájení diskuze s dětmi a rovněž pro posílení vzájemné důvěry;
- v případě, že dospělý nebo dítě narazí na internetu na stránky obsahující nevhodný obsah, je třeba oznámit jejich existenci na národní internetovou horkou linku;
- je důležité vést děti k tomu, aby informovaly rodiče nebo někoho z dospělých o tom, že na internetu uvidí něco podivného nebo nevhodného.

Jak vyplývá z výzkumu, děti v případě kyberšikany nemají příliš potřebu problém s někým řešit, neboť 61 dotázaných uvedlo, že by toto s nikým neřešilo. Je tedy třeba v rámci rodinné i školní výchovy dětem neustále vštěpovat zásady bezpečného internetu, seznámit je s kyberšikanou a jejími znaky a s tím, že tuto šikanu, byť se děje on-line nikoli fyzicky, je třeba také řešit. Dětem by měly být na veřejných místech školy (např. nástěnka) k dispozici kontakty na různé výchovné poradce, organizace tímto se zabývajícím či policii. Děti by měly být ubezpečeny o tom, že není za co se stydět, pokud se stanou obětí takového problému a v zájmu vlastní ochrany i ochrany dalších možných obětí kyberšikany je toto důležité hlásit.

ZÁVĚR

Bakalářskou práci s názvem „Internet jako součást volnočasových aktivit žáků základní školy“ tvoří teoretická a praktická část. Teoretická část bakalářské práce vycházela z prostudované literatury. První kapitola se zabývala dětmi a mládeží. Druhá kapitola se věnovala definicím volného času, pohledu různých disciplín na volný čas, psychohygienickými pravidly, historii a funkcí výchovy volného času. Další kapitola byla zaměřena na pedagogiku volného času. Čtvrtá kapitola rozebírala zařízení, ve kterém děti tráví svoje volno. Následující kapitola se věnovala internetu ve volnočasových aktivitách dětí a mládeže, nástrahám internetu a kyberšikaně.

V praktické části práce byl proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření mezi dětmi druhého stupně tří vybraných základních škol na venkově a jedné školy ve městě v okrese Beroun. Průzkumu se zúčastnilo 204 respondentů. Z toho 116 dívek a 88 chlapců ve věku 11 až 15 let.

Cílem práce bylo zjistit, jaký význam má internet ve volném čase žáků základní školy, vliv internetu na děti a mládež a jeho podíl na výskytu kyberšikan u této cílové skupiny. Cílů této práce bylo naplněno.

Pro výzkum bylo kromě stanovených cílů výše zvoleno také testování hypotéz. Hypotézy byly zvoleny v této práci z toho důvodu, že jsou z hlediska praktického využití statistických metod v oblasti vyhodnocování experimentálních dat v sociologickém výzkumu jednou z nejdůležitějších součástí výzkumné činnosti jako takové. Za pomoci statistické analýzy výběrových dat, které jsou získány sledováním měřené náhodné veličiny ve výzkumu, jsme schopni rozhodnout o platnosti určitého obecného tvrzení (statistické hypotézy), a to na úrovni celé populace.

Při porovnání hypotéz se vždy mezi sebou porovnávají dvě hypotézy – nulová a testovaná hypotéza. Takto bylo postupováno i v naší práci – viz příklad testování hypotéz u hypotézy č. 1. V rámci průzkumu byly některé hypotézy potvrzeny zcela, jiné částečně. Např. bylo potvrzeno, že existuje rozdíl v délce trávení volného času u dětí ve městě a na venkově. Z analýzy získaných dat vyplynulo, že 106 dětí z města využívá 3 – 4 hodiny volného času

denně, zatímco největší zastoupení dětí z venkova uvedlo do 2 hodin volné doby denně. Rozdíly mezi městem a venkovem byly vždy jak ve způsobu života, tak i v trávení volného času. Děti na venkově mají více práce kolem domu. Také nabídka zájmových činností na venkově je malá. O volnočasové aktivity se na vesnici starají Sokol (zájmové sdružení zaměřené na tělovýchovu), dobrovolné organizace např. dobrovolní hasiči a škola, která nabízí pozitivní využívání volného času ve volitelných předmětech a organizování zájmových kroužků. Bohužel o nabízené zájmové kroužky pořádané školou není u dětí zájem. Za širším výběrem volnočasových aktivit musí žáci dojíždět do města, a proto jim zbývá méně volné doby než žákům ve městě.

Dále bylo potvrzeno, že internet zaujímá ve volném čase dětí významnou roli, neboť všichni dotazovaní uvedli, že mají přístup na internet doma a 31,3% respondentů dokonce ve svém mobilním telefonu. Využívání internetu je rozdílné věkem dětí. Starší žáci se věnují spíše komunikaci s přáteli, zjišťování různých informací. Mladší žáci (převážně chlapci) tráví více času hraním her na internetu. Téměř polovina dotazovaných uvedla, že využívá internet několik hodin denně, jedná se převážně o starší žáky. Na internetu stráví hodinu denně 67 dětí z venkova.

Každodenní potřebu přátelství a komunikace s vrstevníky v internetovém prostředí uvedlo 100 žáků a komunikátory používá 104 osob. Tato potřeba komunikace je dána snahou sdílet svoje pocity, myšlenky s ostatními, potřebou sebeprezentace a uvědomění si sebe sama. I tato hypotéza byla potvrzena.

Částečně byly potvrzeny hypotézy č. 4 - 6, které hovořily o proměně orientace dětí v jejich volném čase vlivem nástupu nových technologií, o nástrahách internetu a jejich uvědomění či o tom, zda by byly děti schopny rozpoznat kyberšikanu a s tímto problémem si také poradit. Internet je již neodmyslitelnou součástí života dětí a mládeže. I když internet zaujímá v životě dětí důležité místo, zájem o klasické zájmové kroužky a trávení volného času s kamarády přetrvává. Z výzkumu vyplynulo, že více jak polovina dotazovaných nástrahy na internetu nepovažuje za nebezpečné. Ostatní si nástrahy na internetu uvědomují, nelze však posoudit jejich opatrnost v praxi. Dotazníkové šetření ukázalo, že s kyberšikanou se setkalo 92 žáků převážně z města. Většina dotazovaných

uvedla, že se s kyberšikanou nesešla. Výzkumem bylo zjištěno, že o pomoc rodinu by požádalo 65 dětí především z venkova a 61 starších respondentů převážně z města by o pomoc nepožádalo nikoho.

Z dotazování vyplynul i další poznatek. Většina starších žáků uvedla, že jejich rodiče se nezajímají, jak tráví volný čas na internetu. Internet sice s sebou přináší spoustu rizik a negativních jevů, ale může být také přínosem, proto je důležité preventivně děti informovat o nástrahách na internetu a bezpečnosti v tomto prostředí, o kyberšikaně apod. Ale také je třeba s nimi komunikovat v tom smyslu, že internet jim mnohé dá, pokud se bude používat bezpečně, a v mnohém jim pro jejich budoucí život ušetří čas.

Testování hypotéz poté posloužilo pro diskusi výsledků průzkumu a k návrhu řešení týkajících se internetu, volného času dětí a mládeže a možné kyberšikany. Výsledky testovaných hypotéz lze využít ve výchovně-vzdělávacím procesu žáků základní školy. Problematika volného času dětí a mládeže je často diskutovaným tématem laické i odborné veřejnosti. Ukazovat dětem a mládeži možnosti trávení volného času je velmi důležité, a to zvláště v dnešní době, kdy mladá generace tráví hodně času u počítače a vytváří si svůj virtuální svět, v němž prožívá většinou jen úspěchy. Děti a mládež ztrácí schopnost mezilidské komunikace, umění řešit konflikty (venku, na hřišti) či řešit problémy, které se v tomto období u dětí a mládeže začínají pochopitelně vyskytovat.

Dále lze uvést, že internet přináší spoustu možností, spojení se světem, nepřeborné množství informací, lze na něm vyhledat cokoliv. Není to tedy pouze zabítí volného času nicneděláním, ale žáci se právě díky internetu učí hledat různé informace, komunikovat pomocí světových jazyků a tímto se vzdělávat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dítěte a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2004. ISBN 80-7239-060-0.

DUFFKOVÁ, J. *Sociologie životního stylu*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6.

FOLDYNOVÁ, M. *Volnočasové aktivity dětí a mládeže na sídlišti Slezská ve Frýdku-Místku*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2009.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN 80-7290-128-1.

HOFBAUER, B. *Volný čas a jeho pedagogické zhodnocení*. Praha: Pedagogika. Ročník 53. č. 2 (2003), s. 152 – 163

KLENER, P. *Velký sociologický slovník*. [Sv.] 2, P-Ž. 1. vyd. Praha: Karolinum. 1996. 880 s. ISBN 80-7184-310-5.

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7367-014-3.

LANGMAIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999.

PŘIKRYLOVÁ, J., JAHODOVÁ, H. 2010. *Moderní marketingová komunikace*. Praha: Grada, 2010. 303s. ISBN978-80-247-3622-8

PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 4. Vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.

ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*, s. 35. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6.

SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-354-4.

SLÁDEK, M. A KOL. *Češi a Česky v kyberprostoru. Zpráva z projektu Problematika kybernetických hrozeb z hlediska bezpečnostních zájmů ČR*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 58-62. 2. aktualizované vydání. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALOUŠEK, CH., KUBICOVÁ, A. *Metodologie I*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. ISBN 80-7368-119-6.

VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Prysnt-Typia, 2001. ISBN 80-86384-004.

VESELÁ, J. *Základy sociologie volného času*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 1999. ISBN 80-7194-187-5.

VICHTERA P. A KOL. *Jak zabezpečit bezpečnost dětí na Internetu*. Příručka pro rodiče. Saferinternet.cz, 2008.

Seznam použitých internetových zdrojů

VAŇKÁTOVÁ, E. Co je to kyberšikana? Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů.

Dostupné na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16897/kybersikana.html/>.

Cit. 2014-10-03

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Třída základní školy, kterou respondent navštěvuje	38
Graf 2: Pohlaví.....	38
Graf 3: Bydliště.....	39
Graf 4: Četnost volného času denně	39
Graf 5: Aktivity dětí ve volném čase	40
Graf 6: Způsoby přístupu k internetu.....	41
Graf 7: Doba strávená na internetu	42
Graf 8: Četnost vyhledávání informací do školy na internetu	43
Graf 9: Četnost vyhledávání informací na internetu nesouvisející se školou.....	44
Graf 10: Četnost posílání nebo čtení e mailu.....	45
Graf 11: Četnost hraní her na internetu	46
Graf 12: Četnost používání komunikátorů.....	46
Graf 13: Četnost návštěv na sociálních sítích.....	47
Graf 14: Výběr přátel na sociálních sítích	48
Graf 15: Hrozba sociálních sítí	49
Graf 16: Zájem rodičů o využívání internetu dětmi	50
Graf 17: Zveřejňování fotomateriálů na internetu	50
Graf 18: Zveřejňování osobních údajů na internetu	51
Graf 19: Setkání s kyberšikanou.....	52
Graf 20: Pomoc v případě kyberšikany	53
Graf 21: Délka volného času za den – dle pohlaví	54
Graf 22: Délka volného času za den – dle lokality bydliště	55
Graf 23: Internetové připojení v mobilu – dle pohlaví a lokality bydliště	56
Graf 24: Četnost použití komunikátorů – dle pohlaví a bydliště.....	57
Graf 25: Nebezpečí nástrah internetu	58
Graf 26: Výskyt kyberšikany – dle lokality bydliště	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
----------------------------	---

DOTAZNÍK

Milé žákyně a žáci,

jmenuji se Olga Herdová a dovoluji si Tě oslovit za účelem zpracování praktické části mé závěrečné práce na téma " Internet jako součást volnočasových aktivit žáků základní školy".

Dotazník je anonymní, jeho výsledky poslouží pouze pro zpracování mé práce. Vyber jednu odpověď u každé otázky a správnou odpověď zakroužkuj.

Za vyplnění dotazníku předem děkuji.

1. Do jaké třídy chodíš?

- a) do 6.
- b) do 7.
- c) do 8.
- d) do 9.

2. Pohlaví

- a) chlapec,
- b) dívka

3. Bydlíš

- a) na venkově
- b) ve městě

4. Kolik volného času máš denně?

- a) 1 – 2 hodiny
- b) 3 – 4 hodiny
- c) 5 hodin a více

5. Které z uvedených aktivit dáváš přednost?

- a) sport
- b) zájmový kroužek
- c) učení
- d) volný čas trávím s kamarády
- e) jiné

6. Máš přístup na internet?

- a) doma
- b) i v mobilním telefonu
- c) v internetové kavárně
- d) u kamaráda/ kamarádky
- e) pouze ve škole

7. Kolik času trávíš na internetu mimo školu?

- a) několik hodin denně,
- b) hodinu denně,
- c) několik hodin týdně,
- d) internet mimo školu nepoužívám.

8. Jak často vyhledáváš na Internetu informace do školy, podklady pro referáty apod.?

- a) každý den,
- b) jednou týdně,

- c) několikrát týdně,
- d) několikrát měsíčně,
- e) nikdy

9. Jak často vyhledáváš na internetu informace nesouvisející se školou (jízdní řády apod.)?

- a) každý den,
- b) jednou týdně,
- c) několikrát týdně,
- d) několikrát měsíčně,
- e) nikdy.

10. Jak často posíláš/čteš emaily?

- a) každý den,
- b) jednou týdně,
- c) několikrát týdně,
- d) několikrát měsíčně,
- e) nikdy.

11. Jak často hraješ na internetu hry?

- a) každý den,
- b) jednou týdně,
- c) několikrát týdně,
- d) několikrát měsíčně,
- e) nikdy,

12. Jak často používáš komunikátory (ICQ, Skype...)?

- a) každý den,
- b) jednou týdně,
- c) několikrát týdně,
- d) několikrát měsíčně,
- e) nikdy

13. Jak často navštěvuješ sociální sítě (Facebook, LinkedIn, Twitter...)?

- a) každý den,
- b) jednou týdně,
- c) několikrát týdně,
- d) několikrát měsíčně,
- e) nikdy.

14. Jaké „přátelé " si přidáváš na sociální síti?

- a) pouze ty, co znám
- b) lidi, se kterými jsem se alespoň jednou viděl/a
- c) i osoby, které neznám
- d) žádné

15. Myslíš, že sociální sítě mohou znamenat také hrozbu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

16. Zajímají se rodiče, jakým způsobem využíváš internet?

- a) ano
- b) ne

17. Je podle tebe zveřejňování fotografií, fotoalb nebezpečné?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

18. Je podle tebe zveřejňování osobních dat (tel.čísel, bydliště, e-mailové adresy atd.) nebezpečné?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

19. Setkal (a) ses někdy s kyberšikanou?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím, co to je

20. Koho bys požádal (a) o pomoc v případě kyberšikany?

- a) rodina
- b) škola – učitel
- c) policie
- d) psycholog
- e) nikoho

Za vyplnění dotazníku moc děkuji.

Olga Herdová

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Olga Herdová

Obor: 7202R026 Sociální a mediální komunikace (Bc. SMK)

Forma studia: bakalářské kombinované studium

Název práce: Internet jako součást volnočasových aktivit žáků základní školy

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 69

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Mgr. Jana Zachová